

Promise

Voor Bijbels denken in de gezondheid(s)zorg 34ste jaargang nr 2 (april 2018)

In dit nummer

Tot rust komen
Atheïsme?

Het onderwijs van de nieren
Christenen en milieu

Hoe kom ik tot moeilijke gevoel

In een vorig artikel hebben we het belang van het ontwikkelen van relationele hersenvaardigheden besproken (1). We hebben gezien dat de ontwikkeling van relationele hersenvaardigheden van de rechterhersen helft bepalend zijn voor onze manier van denken en inhoud geven aan onze identiteit en emotionele vaardigheden. Veel van wat we onbewust noemen, zijn aangeleerde vaardigheden die sneller dan het bewuste denken in het brein geactiveerd worden. Frappant is dat veel voorwaarden voor een gezonde ontwikkeling ook bijbels gezien belangrijke waarden zijn. Bijvoorbeeld een goede vreugdevolle individuele en groepsidentiteit, een vermogen om in moeilijke omstandigheden tot rust te komen, zelfbeheersing, verbondenheid en goed omgaan met grenzen. In dit artikel wil ik vooral stil staan bij het vermogen om vanuit moeilijke gevoelens weer tot rust en vreugdevolle vrede en vreugde (shalom) te komen.

Vier belangrijke eigenschappen

In het boek 'Rare Leadership' van Marcus Warner en Jim Wilder (2) worden vier vaardigheden beschreven waarin bijzondere leiders zich onderscheiden van anderen. Dit zijn ook zaken die voor iedereen heel belangrijk zijn bij het verwerken van moeilijke gevoelens.

- 1) Blijf relationeel. De vaardigheid houdt o.a. in dat de relatie belangrijker is dan het probleem. Vaak worden leiders die alleen probleemgericht zijn en gefocust zijn op resultaten, geïsoleerd, faalangstig en overspannen. Als er in een relatie veel stress en spanningen zijn, blijf dan in contact met de ander en met God.
- 2) Gedraag je zoals je bent. Reageer in moeilijke omstandigheden vanuit je christelijke identiteit. Anders weet je omgeving niet wat ze van je kunnen verwachten. Een consistent karakter vanuit een positieve hartgesteldheid is een garantie om jezelf te blijven in moeilijke omstandigheden.
- 3) Misschien wel de belangrijkste eigenschap is dat een goede leider vanuit

zes moeilijke gevoelens (schaamte, boosheid, angst, verdriet, walging en wanhoop) niet overweldigd wordt maar snel tot rust en vrede en blijdschap komt.

- 4) Leren op een goede manier te lijden. Meestal proberen we lijden te voorkomen. We kunnen verschillende capaciteiten van lijden onderscheiden: als van een baby, kind, adolescent, ouder en oudste. In de Bijbel is lijden verbonden met liefde. Wie liefheeft moet ook leren om te kunnen lijden (1Petr.4:13).

1. Relationeel blijven

In alle omstandigheden, ook in moeilijke situaties, relationeel blijven naar God en naar anderen. Relationeel blijven naar God vereist een vaardigheid die je zou kunnen noemen: 'intimiteit ontwikkelen met God'. Dit is een leerproces. Dat betekent dat we die vaardigheid niet door een eenmalig gebed verwerven. We moeten die vaardigheid oefenen, ieder op het eigen niveau. We zullen niet allemaal gelijk de beproevingen van bijvoorbeeld Paulus en Stephanus moeten doorstaan. De laat-

ste zag, op het moment dat hij gestenigd werd, de hemel geopend (Hand.7:56).

Maar we moeten eerst leren onze kleine en grote problemen bij God te brengen, niet alleen in onze stille tijd maar ook gewoon gedurende de dag. We moeten leren de weg naar Hem te bewandelen (3). In Kol.3:1-3 staat: "Indien gij dan met Christus opgewekt zijt, zoek de dingen, die boven zijn, waar Christus is, gezeten aan de rechterhand Gods. Bedenk de dingen die boven zijn, niet die op de aarde zijn. Want gij zijt gestorven en uw leven is verborgen met Christus in God". Als we in staat zouden zijn om het probleem vanuit het perspectief van Christus te bekijken, zouden we er gemakkelijker mee om kunnen gaan. We komen dan in Zijn mogelijkheden om het probleem op te lossen of ons kracht te geven er op een goede manier mee om te gaan. In de praktijk betekent het: bidden.

Bill Hybels van Willow Creek beschrijft zijn leerproces hierin in het boek: *Too Busy Not to Pray* (4): "Ik las 15 tot 20 boeken over gebed en bestudeerde iedere tekst in de Bijbel die te maken

rust vanuit lens?

Veel van wat we
onbewust noemen,
zijn aangeleerde
vaardigheden die
sneller dan het
bewuste denken in
het brein geactiveerd
worden.

heeft met gebed. En toen deed ik iets totaal overweldigends: “ik bad!” Vele Godsmannen hebben de jonge Samuel na gebeden: Spreek Heer uw knecht luistert! We vragen God vaker om raad in een specifieke situatie. Heer wat kan ik doen in dit probleem met die vervelende collega, buurman enzovoort? We worden ons ervan bewust dat we in sommige situaties met een bepaald doel aanwezig zijn. Heer, wilt U mij helpen mijn vriend, kind, bekende, met uw ogen te bekijken? Vaak vinden we troost en ervaren we rust in moeilijke momenten op een

dag. Doordat we met het hart van Jezus kijken, als Jezus reageren, zijn we ook in staat met een volkomen zelfbeheersing te reageren; dat is immers de vrucht van Zijn Geest, Zijn Hart. In onze stress, die

we soms met anderen ervaren, is het ook van belang via de relationele open relatie met God een open relatie met de ander te houden. Veel mensen maken (soms jaren) geen contact meer met de ander na een ruzie of agressie, isoleren zich of vluchten en zijn niet meer in staat vaardigheden van rechterhersenhelptcommunicatie in te zetten (non-verbaal, emotioneel tot rust komen, de relatie belangrijker achten dan het probleem etc.). Enkele strategieën om relationeel te blijven zijn: nieuwsgierigheid (Gen. 3: 9,11), waardering tonen, vriendelijkheid en een gesprek bevorde-

Checklist Relationale Circuits (kort)

Gemaakt door Karl Lehman MD en aangepast voor THRIVE en CONNEXUS training door Life Model Works.

1. Ik wil gewoon dat een probleem, persoon of gevoel weggaat.
2. Ik wil niet ervaren wat anderen voelen of luisteren naar wat anderen zeggen.
3. Mijn geest is 'vastgelopen' op iets schokkends.
4. Ik wil geen contact zoeken of me verbinden met iemand die ik anders meestal wel mag.
5. Ik wil gewoon weg, vechten of niets doen.
6. Ik wil agressief handelen en anderen veroordelen en voor gek zetten.

Als u overal ja op zegt zijn uw relationele circuits UIT

ren. Een eenvoudige controlelijst om onze relationele circuits te monitoren is ontwikkeld door dr. Karl Lehman (5,6).

2. Gedraag je zoals je bent. Vanuit je christelijke identiteit (7)

Het gaat hierbij om de ontwikkeling van zowel een individuele als een groepsidentiteit (Lichaam van Christus). De identiteit van de mens wordt volgens de Bijbel bepaald door het feit dat hij een scep-sel van God is. Dit in tegenstelling tot het humanistische denken waarin autonomie de leidraad is van de identiteit. Daarmee is tevens gezegd dat ten diepste God de identiteit van de mens bepaalt, of (misschien beter gezegd) de relatie waarin hij tot God staat krachtens de schep-pingsorde. Het feit dat wij schepselen van God zijn, betekent: afhankelijkheid van God, verantwoordingsplicht aan God, gehoorzaamheid aan God, dienstbaar zijn voor God, leven naar Zijn wil en tot Zijn eer. De identiteit van de mens wordt van oorsprong af bepaald door het grote voorrecht Hem te mogen kennen, liefhebben en dienen. Immers de mens is geschapen naar Gods beeld. Een praktische dagelijkse oefening om je christelijke identiteit te kennen, vindt u in het artikel 'Weten wie je bent in het aangezicht van God' (8) De identiteit van de mens die door God geschapen is in een vreugdevolle identiteit (Zefanja 3:17) (7)

In het boek 'Leven naar Gods plan' (8) worden de verschillende taken, die geleerd moeten worden voor natuurlijke en geestelijke volwassenheid, uitgebreid beschreven. In dit artikel kan dat helaas niet allemaal uitgewerkt worden. Voor 4-12-jarigen is de belangrijkste leertaak: voor

BOSS

- Drives employee
- Depends on authority
- Inspires fear
- Says, "I"
- Places blame for the breakdown
- Knows how it is done
- Uses people
- Take credit
- Commands
- Says, "Go"

DIFFERENCE B
VS.

zichzelf kunnen zorgen. In geestelijke zin betekent dit leren: zelf bidden, wensen voor God neerleggen, doorzettingsvermogen ontwikkelen, leren ontdekken welke unieke eigenschappen God hem of haar gegeven heeft. Als dit niet geleerd wordt, zal het kind later, als het volwassen is geworden, geen (geestelijke) verantwoordelijkheid voor zichzelf kunnen nemen. De leeftijd van 13 jaar tot de geboorte van het eerste kind moeten worden geleerd voor twee mensen tegelijk te zorgen. Leren zorg voor anderen ontwikkelen. Als dit niet geleerd wordt, zal de volwassene later niet in staat zijn om relaties aan te gaan waarin beiden voldoening ondervinden. Na het 13e jaar wordt geleerd een band met leeftijdsgenoten aan te gaan en een groepsidentiteit te ontwikkelen. Men leert een bijdrage te leveren aan de gemeenschap en zich daarmee verbonden te voelen. Het spreekt vanzelf dat een

gezonde geloofsgemeenschap daarin een grote rol kan spelen. Bij de ouderen, dat zijn degenen die de leeftijd van **volwassen** kinderen hebben, is de belangrijkste taak: voor de gemeenschap zorgen zonder daar iets terug te verwachten. Als deze taak niet volbracht wordt, zullen geloofsgemeenschappen zich kenmerken door steeds minder geestelijke volwassenheid. Een oudere waardeert ieder lid van de gemeenschap om wie hij is en zal de gemeenschap leiden en helpen geestelijk te groeien.

Zonder een goed functionerende relationeel circuit lukt het niet om Gods aanwezigheid of het bereiken van een gemeenschappelijk bewustzijn waar God met ons is (Immanuel) te ervaren. Als we zo naar traumatische ervaringen kijken, zullen we ontdekken dat in elk traumatisch geheugen de persoon zich niet

BETWEEN

LEADER

- Coaches them
- On goodwill
- Generates enthusiasm
- Says, " We "
- Fixes the breakdowns
- Shows how it is done
- Develops people
- Gives credit
- Asks
- Says, " Let's go "

bewust is van Gods actieve aanwezigheid. Dit geldt voor alle traumatische herinneringen die nog steeds getriggerd worden door posttraumatische stresssymptomen. Om een traumatische gebeurtenis op te lossen, moet je in een mentale toestand komen waar je niet meer in bent. Zodra deze werkelijkheid gedeeld wordt met een betrouwbare ander, beginnen we ons af te vragen wat het betekent om onszelf te zijn, en wat onze gevoelens en handelingen zijn in het licht van die vreselijke gebeurtenis. Wanneer we zo het trauma beginnen te verwerken, zal het eerst lijden veroorzaken. Maar in plaats van ons alleen te voelen en weer terug te gaan in de nare gebeurtenis, kunnen we nu het lijden onder ogen zien en zelfs aanvaarden, en vervolgens leren van de gebeurtenis die nu in het verleden ligt. In deze relationele setting kunnen we van God en anderen leren wie we zijn zoals God

ons geschapen heeft. Op voorwaarde dat wij, onze hersenen, in staat zijn om Gods actieve aanwezigheid te ervaren in een wederzijdse 'mindsetting' waar we ons begrepen voelen door God die ons lijden en onze vreugde deelt. De bewustwording van de wederzijdse mindsetting met God is ook een aangeleerde vaardigheid van de hersenen en dat gaat het beste door gemodelleerd en getraind te worden door hen die zich bewust zijn van Gods aanwezigheid. Op een dergelijke manier leren we onze diepste identiteit kennen, zelfs in de aanwezigheid van stress in ons leven. Neurologie en spiritualiteit ontmoeten elkaar, hebben met elkaar te maken!

3. Tot rust komen vanuit moeilijke gevoelens. Tijdens de 6 onprettige gevoelens de relationele circuits (RC) actief houden

Laten we eens aannemen dat er vijf

belangrijke stadia zijn in de verwerking en ervaring van gevoelens in de hersenen, die altijd op dezelfde manier en volgorde verwerkt dienen te worden en waar de verwerking ook bij iedere verkeerde stap geblokkeerd kan worden. Vergelijk het eens met een autowasprogramma, dan zou dat bijvoorbeeld zijn: a) inzepen, b) schrobben, c) spoelen, d) drogen, e) details bijwerken. Het is voor iedereen duidelijk dat het veranderen van de volgorde van invloed is op het uiteindelijke resultaat. Net zoals het verbeteren van het schrobben geen invloed heeft op het drogen. De hersenen proberen op dezelfde manier problemen op te lossen door emoties, relaties en gebeurtenissen te verwerken. Een zorgvuldige aandacht voor de verwerkingsorde zal helpen de problemen op te lossen. Misschien is de belangrijkste bijdrage van het Life Model het regelen van de volgorde en selectie van veel bekende interventies ten aanzien van de werking van de hersenen (10).

Een eenvoudige illustratie van de verwerking in de hersenen begint met de observatie wanneer veilig gehechte kinderen overstuur raken en vervolgens zichzelf spontaan tot rust brengen en zichzelf troosten. Validatie of waarheidsbevinding houdt in het nauwkeurig erkennen en aanvoelen hoe groot het probleem is dat gevoeld wordt. Door troost ga je merken dat het probleem grenzen heeft. Vanuit een breinperspectief is dit te zien als twee functies van zenuwsystemen: namelijk dingen samen associëren (wat hoort er bij deze ervaring?) en het juist gescheiden houden van wat we niet associëren (wat is geen aspect van deze ervaring?). Als men probeert de volgorde om te draaien door eerst gerust te stellen en te beginnen met 'het kon erger zijn geweest' of 'het is niet zo groot', is het gevolg een onmiddellijke weerstand tegen troost. Maar als we eerst nauwkeurig de naam en de grootte, de omvang, de intensiteit en het belang en emotionele inhoud van een ervaring verwoorden, dan kunnen komen we eerder tot rust.

Als het brein niet in staat is een goede relatie te handhaven als het bedroefd, boos, angstig, walging of schaamte ervaart, blijft de moeilijke emotie actief aanwezig en worden sommige van die emoties chronisch of ze worden gemakkelijk getriggerd. Zo gaan we bepaalde emoties proberen te vermijden of we waarschuwen anderen die emoties niet op te roepen. Bijvoorbeeld: "Je wilt niet weten wat er gebeurt als ik boos word". Door die voortdurende 'alarmtoestand' komen we nooit tot rust en worden we bijvoorbeeld depressief. Mensen zullen heel erg hun best doen om schaamte, woede en bedreig-

gingen te voorkomen. Deze respons is zo sterk dat de hersenen niet meer naar dat gevoel van vreugde terug kunnen schakelen. Men denkt niet meer goed tot rust te komen zonder die negatieve motivatie. Enkele voorbeelden van hoe men denkt: 'Bedreigingen zijn nodig om medewerkers te laten werken', 'Kinderen gehoorzamen alleen wanneer ik boos ben en tegen hen schreeuw.', 'Als ik mijn vrouw niet onder druk zet, zal ze nooit een goede echtgenote zijn'. Echter bij het ontbreken van de vaardigheid om terug te keren naar rust en vreugde kan het 'motiveren' van anderen hun onprettige emoties vergroten, en daardoor juist leiden tot een negatieve 'zelf-ervullende werkelijkheid'. Men heeft niet in de gaten, dat het terugkeren naar vreugde als een normale levensstijl op die manier onbereikbaar is. In het artikel 'Tien belangrijke vaardigheden die therapeuten nooit geleerd hebben' van Jim Wilder (9) vindt u een gedetailleerde beschrijving hoe vanuit de verschillende negatieve emoties weer tot rust te komen. We zullen er een kort bespreken.

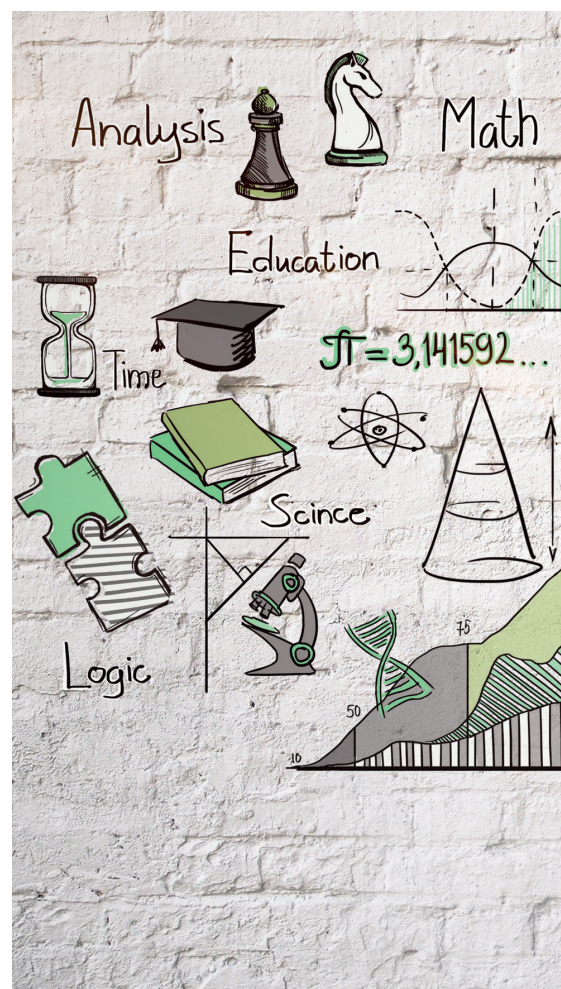
4. Terugkeer van boosheid naar shalom

De meeste mensen zien boosheid niet als iets wat de relatie verbetert. Men heeft ook geen zin om contact te maken met iemand die boos is. We zijn zo vaak blootgesteld aan woede die vanuit een 'giftige' motivatie komt dat er tot op zekere hoogte een terechte angst bestaat over wat boosheid kan teweegbrengen. Er zijn maar weinig mensen die met een bijzonder boos persoon geconfronteerd zijn, die hun RC's niet afgesloten hadden en die hun best deden de relatie te verbeteren. Er zijn weinig mensen die de boze ander bevestigden in zijn waarde, die zijn boosheid soms verminderde, om het door de ander te laten verwerken en tegelijkertijd open staan voor de ander, terwijl hij boos is.

Zoals met veel emoties heeft woede een rechter hersenhelftversie en een linker hersenhelftversie. De rechter hersenhelftversie van woede is een reactie op een bedreiging die we niet kunnen ontvluchten (zoals een ontsnapping aan een leeuw) of een bedreiging die we moeten stoppen, bijvoorbeeld als iemand ons kind slaat. De linker hersenhelftversie van woede is een gevolg van een bepaalde manier van denken die verergerd wordt door bevestiging. "Mijn vrouw is dom en ongehoorzaam en ze moet een flink pak slaag hebben om naar mij te luisteren". Als we toestaan/goedkeuren hoe boos de man op zijn vrouw moet zijn, gooien we olie op het vuur. Dat moet niet erkend worden. De rechter hersenhelft woede is anders en te zien als een directe reactie op een situatie. Als deze rechter hersenhelft woede ontbreekt, geeft het de persoon het gevoel dat er iets niet klopt. Een voorbeeld: als de buurman voortdurend de kinderen van een vrouw molesteert en zij daar helemaal niet boos van wordt en heel rustig zegt na wat er gebeurt is: "Ik word niet woedend als hij mijn kinderen mishandelt". Bij dit voorbeeld weten we direct dat er iets noodzakelijks ontbreekt. Sommige mensen hebben geprobeerd gerechtvaardigde woede van niet-gerechtvaardigde woede te onderscheiden, maar dit onderscheid heeft niets te maken met de 'links of rechts' versies van woede. Als iemand boos is omdat zijn kinderen gemolesteerd worden en dat wordt erkend als een toegestane juiste emotie, zal het iemand eerder tot rust brengen.

Veel families, kerken en ondernemingen gebruiken woede om anderen te motiveren (lees: dwingen) hun regels na te leven. De nadelige gevolgen hiervan zijn dat de motivatie bij de ander verdwijnt. Harder straffen verbetert het gedrag niet, maar manipuleert. De hersenen zijn

ook gevoelig voor het invoeren van een onveilige gehechtheid als de persoon, die we benaderen voor hulp, dezelfde persoon is die we 'niet bang willen maken'. Het motiveren van een groep en het werken aan eensegzindheid in een groep wordt moeilijker naarmate mensen steeds meer woede proberen te vermijden.

Zoals met alle relationele vaardigheden van de hersenen kan de terugkeer van woede naar vreugde alleen van iemand geleerd worden die beschikt over die vaardigheden, dus niet door woorden alleen. Ik ga in dit artikel dus niet proberen u een training te geven. Maar woorden helpen ons om mensen te vinden die deze vaardigheid bezitten. Bedenk eens wie je graag bij je zou willen hebben als je te maken hebt met mensen die boos op je zijn, en wie niet. Bedenk eens met wie je zou willen praten als je boos bent. De beste persoon zou iemand zijn die boos kan worden en toch anderen op een vriendelijke manier behandelt, zodat je dit het liefste op zou willen nemen om het voor anderen die moeite met boosheid hebben, af te spelen. Er bestaan mensen met een vaardigheid om vanuit woede terug kunnen keren naar vreugde. De beste leer-schoon is als je zo met zo iemand je woede kunt delen en kan vragen hoe hij of zij in

jouw plaats zou handelen (dit geldt voor mensen en God!)

5. Lichamelijk tot rust komen

We moeten ook leren hoe we die moeilijke gevoelens lichamelijk tot rust kunnen brengen terwijl we onze relationele circuits actief houden. Dit heeft ook veel lichamelijke gevolgen. Alleen al zes minuten in een negatieve emotie blijven, betekent dat het stresshormoon cortisol 24 uur in ons bloed aanwezig is (10). In het onbewuste of vegetatieve zenuwstelsel wordt de balans die er moet zijn tussen de sympaticus (Fight, Flight or Fright reactie) en de parasympaticus (die rust brengt) verstoord waardoor het sympatisch systeem chronisch de overhand krijgt. Dit geeft allerlei psychosomatische reacties en klachten in het lichaam die versterkt worden door de negatieve gevoelens die er chronisch aanwezig zijn. De daaruit voortvloeiende klachten zijn vaak chronische vermoeidheid, chronische spier- en gewrichtsklachten, huidklachten en functionele stoornissen van darmen, maag- en hartklachten en nog veel meer. Heel belangrijk is het dan door adem en ontspanningsoefeningen de balans in het vegetatieve zenuwstelsel gunstig te beïnvloeden. Als we zo in een stresssituatie zitten, kunnen we onze relationele circuits

actief in stand houden door een rustige diafragmale ademing ('buikademing') en spierontspanningsoefeningen waardoor we een demping van het sympatische zenuwstelsel bewerkstelligen en daardoor klachtenvermindering (11). Als we dat de eerste keer doen kan het voor veel mensen moeilijk zijn dit minstens 5 minuten

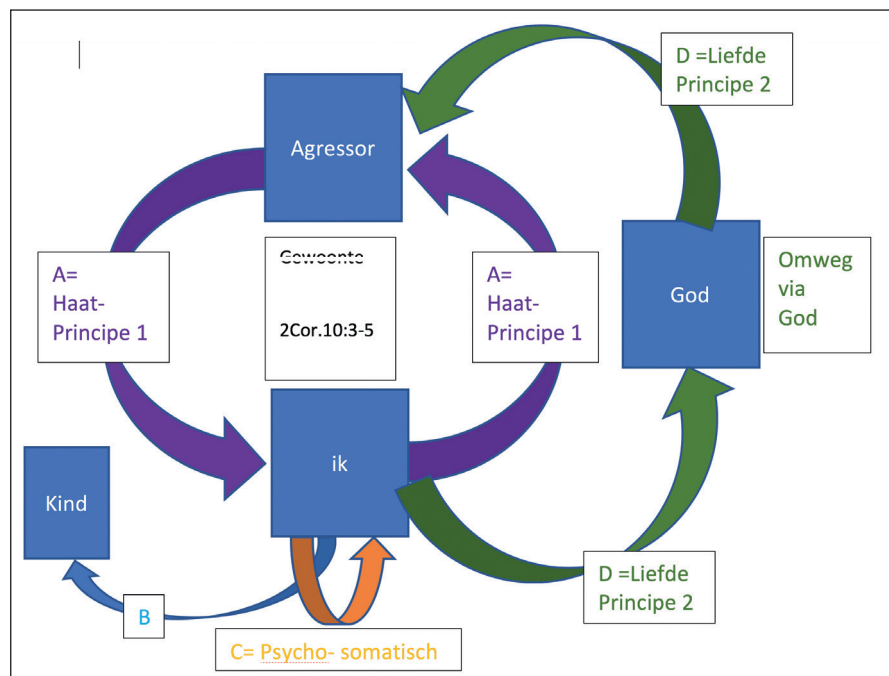
te doen en tegelijk het gevoel van rust en waardering vast te houden. Zodra dit lukt, moet men dit 's ochtends, 's middags, en 's avonds 5 minuten oefenen. Dr. Jim Wilder zegt dat hij dit oefenprincipe vroeger triviaal noemde maar dat deze vaardigheid vóór het begin van traumaverwerking, de noodzaak van ziekenhuisopnames in zijn praktijk geëlimineerd heeft!

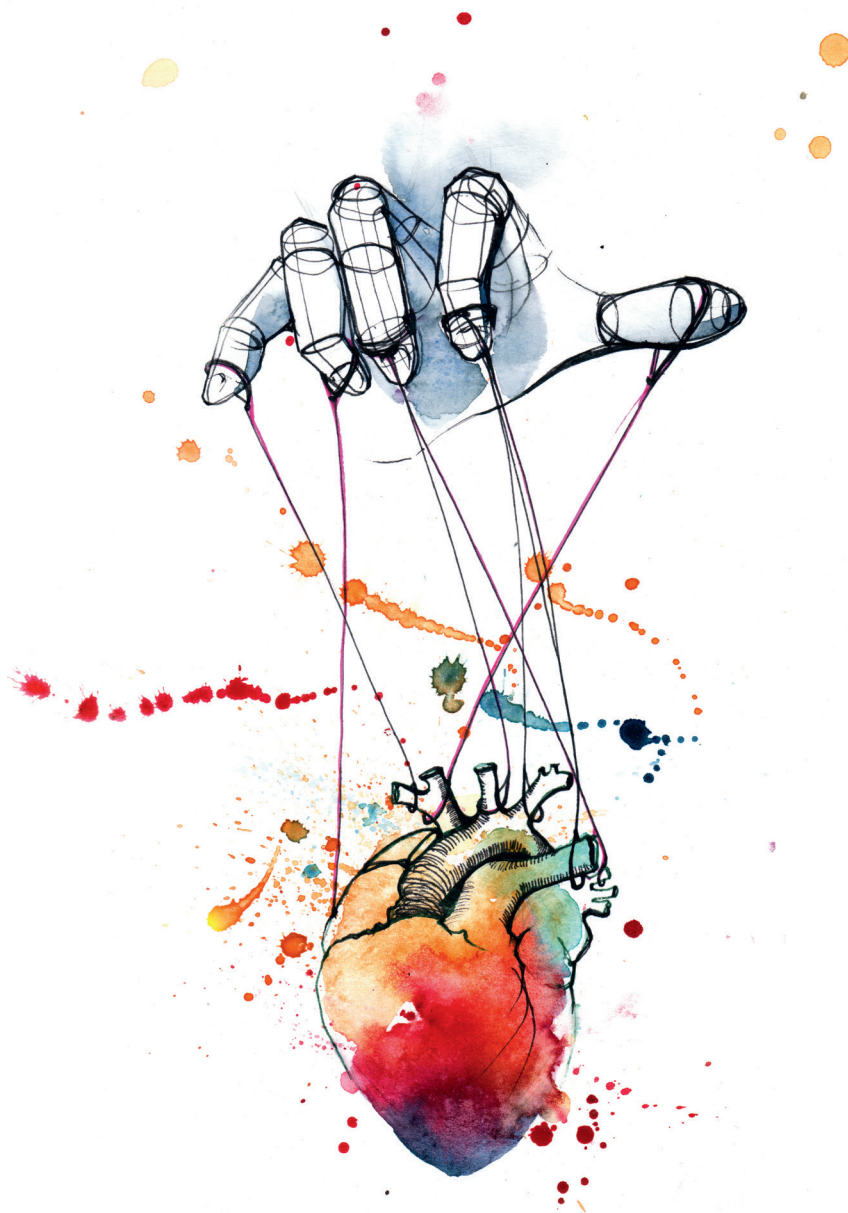
6. Leren op een goede manier te lijden

Meestal willen we lijden uit de weg gaan en op een verkeerde manier vluchten. Liefde en lijden zijn in de Bijbel onlosmakelijk verbonden met elkaar. Dr. Kurt Blatter heeft in een schema duidelijk uiteengezet hoe we op moeilijke gevoelens kunnen reageren (12).

In dit schema gaat het om negatieve gevoelens die opgewekt worden door agressief gedrag. Negatieve gevoelens kunnen talloze oorzaken hebben; naast fysieke agressie bestaat er ook passieve agressie (doodzwijgen; RC verbreken) maar ook schaden, krenken, beledigen, denigreren, onteren, invalideren en beroven. Daaruit voortvloeiend kunnen er 3 verschillende, vaak automatische (onbewuste veroorzaakt door hersenvaardigheden) reacties zijn op die negatieve gevoelens.

- De 'tegenagressie', die in mij is opgewekt, richt zich weer op de agressor. Het principe A in het figuur (Wat jij mij aandoet, dat doe ik jou aan, oog om oog, tand om tand, ... gij zult uw vijand haten). Dit leidt tot een vergaande escalatie van wederzijdse agressie.
- Het principe B in het figuur: Ik verbreek de relationele circuits en richt mijn opgekropte gevoelens op derden,

bijvoorbeeld mijn kinderen. Kinderen vragen zich bijvoorbeeld af: “Wat is er toch met vader, dat hij zo geërgerd en boos op ons is?”

- Het principe C in de figuur. De ‘tegen-agressie’, die in mij ontstond, richt zich op mijzelf. Hierdoor ontstaan de psychosomatische klachten die hierboven benoemd zijn. Vaak komt dit ook voor bij sub-assertieve mensen. Zo ontstaan zelfvernietigings-tendensen en mechanismen, die depressie veroorzaken of op zijn minst bevorderen.
- De omweg via God als bijbels therapeutische oplossing (Principe D en 2 in het schema).

7. Getuigenis van dr. K. Blatter: leer je vijanden lief te hebben (principe 2)

Het merendeel van de artsen in mijn nabije en verdere omgeving stond vijandig tegenover het door mij ontworpen plan om een christelijke kliniek in Zwitserland te stichten, die haar praktijk volkomen op

bijbelse therapeutische waarheden wilde opbouwen. Waar men maar kans zag werd ik tegen gewerkt. De negatieve gevoelens hoopten zich blijkbaar op bij mijn collega’s; tijdens een regiovergadering, waaraan ik ook deelnam, stond een collega op en betitelde mij als de grootste ‘sektebroeder’ die er was. Bijna stond mijn hart stil, ik schaamde mij; de belediging en afkeer van deze collega artsen hadden direct uitwerking op mijn organen. Ik voelde meteen een vreselijke innerlijke onrust; tegelijkertijd voelde ik pijn in mijn borst alsof daar een mes in gestoken werd. Mijn slijmvlies voelde akelig droog aan en in de omgeving van mijn strottenhoofd verkrampte alles in die mate, dat ik merkte dat ik niet meer geheel de beheersing over mijn stem had. Mijn eerste gedachte was namelijk: “Dat zal ik hem betaald zetten!” Ik kende immers enkele negatieve gebeurtenissen uit zijn leven.

Ik wilde direct hierop reageren. Echter

de beschreven lichamelijke symptomen werkten gelukkig als alarmsignaal. Tegelijkertijd herkende ik het verloop van mijn agressieve handelen, dat door de agressie van anderen ontbrandde (principe 1). Ook kende ik het therapeutische hulpmiddel uit Mattheüs 5:44 (Heb je vijanden lief en bid voor wie je vervolgen). Op het moment waarop mijn stem mij definitief in de steek liet, stelde ik het “maar, toch, desondanks, van het geloof” in werking en schreeuwde, net zoals Petrus, toen hij dreigde te zinken, tot God om hulp riep. Inwendig werd ik versterkt, nadat al mijn kracht dreigde te verdwijnen. Ik begon met stil gebed voor de agressor en zegende hem in de naam van de Heer. Daarmee was wat mij betreft de zaak voorlopig gered en kon ik zelfs de maaltijd, die hierna kwam, nuttigen.

De volgende dagen werd een mij reeds bekend feit tot een nieuwe ervaring. Steeds wanneer ik in mijn binnenste het woord ‘sektebroeder’ hoorde en hetzelfde tafereel zich weer afspeelde voor mijn innerlijke ogen, begon mijn hart sneller te kloppen. Mijn maag trok zich zo vervelend samen dat ik geen trek meer in eten had en mij na de maaltijd onprettig opgeblazen voelde, waarbij ik last had van maagpijn. Een typisch psychosomatisch patroon na een psychische verwonding, en opnieuw symptomen, die als waarschuwing dienen (Principe C). Tijdens zulke ogenblikken begon ik weer te bidden voor die collega; ik ervoer hierbij dat mijn afkeer voor hem veranderde in bewogenheid voor zijn situatie en geleidelijk kreeg ik een liefdevolle houding naar hem.

Principe 2 in het schema (volgens Mattheüs 5:44) begon zich in mijn innerlijk uit te werken. Ineens had ik er niet langer moeite mee deze collega te ontmoeten en de Heer heeft hierop drie ontmoetingen met hem geregeld. De eerste ontmoeting vond ongeveer anderhalf jaar na de nare gebeurtenis plaats. Ik reisde van Langenthal naar St. Gallen, alwaar ik een lezing zou geven. Op het perron wachtte die collega op de trein. Ik wist niet in welke richting hij wenste te reizen, noch in welke klasse. Daarom bad ik: “Heer, wilt U ervoor zorgen dat deze collega eerste klas naar Zürich zal reizen” (ik reisde eerste klas omdat ik mijn lezing nog eens door wilde nemen). Ik installeerde mij als eerste in een coupé. De collega kwam ook werkelijk bij mij zitten en tijdens de reis ontspon zich, naar zijn wens, een gesprek over God, de wereld en Christus.

De tweede ontmoeting vond weer in de trein plaats. Deze keer reisde ik in de tweede klasse in tegengestelde richting naar Bern. De collega stond ook op het

perron en mijn gebed was: "Heer, laat het zó zijn dat de collega in dezelfde richting en in de tweede klasse reist". Dit gebeurde toen ook werkelijk. Opnieuw zat hij in dezelfde coupé als ik. Weer stelde hij mij vragen over het geloof, Christus en God.

Een derde ontmoeting volgde voor de begraafplaats. Het was 24 december en ik wilde bloemen en kaarsen naar het graf van onze pas overleden dochter gaan brengen. Voor de poort ontstond een gesprek met die collega, die daar in de buurt een nieuw huis had betrokken. Hij wilde weten waarom ik het kerkhof bezocht. Toen ik hem vertelde over ons dochtertje, begon hij te huilen. "Ach, weet u", zei hij, "ook ik heb hier een dochter begraven. Ze stierf toen ze twintig was". Daar stonden wij dan, in het koude avondlicht en we huilden samen. Op Eerste Kerstdag schreef ik hem een briefje, waarin ik het volgende vers citeerde. "Draagt elkaanders lasten, vervul zo de wet van Christus". Mijn collega beantwoordde dit met een vriendelijk, kort briefje.

Conclusie: Wanneer mijn natuurlijke gedrag, namelijk mij op te stellen tegen deze 'vijand' en te strijden tegen het door mij geleden onrecht, aan bod gekomen was, dan hadden deze ontmoetingen nooit plaats gevonden. Vergelijk 'vurige kolen stapelen' (Spreuken 25:22, Romeinen 12:20). Vurige kolen betekent een heilzame irritatie, dat tot nadenken over de eigen handelwijze kan leiden.

8. De reactie van Jezus op agressie

In het ontstaan en het verloop van agressie speelt, met als absolute maatstaf de innerlijke vrede, het tot rust komen vanuit een moeilijke emotie een belangrijke rol.

Zelfvernietigingsmechanismen gaan altijd gepaard met zeer heftige interne onrust. Deze onrust bewerkt ook psychosomatische storingen in het organisme in zijn geheel. Het is gelijk aan een enorme spanning in het innerlijk van de mens, dat heel veel energie verbruikt. Jezus heeft ook een therapeutische basis gelegd doordat Hij zegt: "Leer van Mij want Ik ben zachtmoedig en nederig van hart en gij zult rust vinden voor uw ziel" en in 1 Petrus 2:23 lezen wij: "Maar het overgaf aan Hem, die rechtvaardig oordeelt" (vergelijk dit met de omweg via God). De veroordeling van Jezus door de hoge raad is een levend getuigenis (Mattheüs 26:57-69).

Als je deze passage analyseert, kom je tot de ontdekking dat er sprake is van een heel scala van agressie naar Jezus. Zij grepen Hem, ze trachtten een vals getuigenis tegen Jezus te vinden om Hem te doden. Vele valse getuigen kwamen erbij staan. Ze vonden niets. Ten laatste traden er twee op. Zij spraken. De hogepriester stond op. Hij sprak: "Ik bezweer U, bij de levende God, dat Gij ons zegt, of Gij zijt de Christus, de Zoon van God." Jezus antwoordde: "U zegt het". Toen scheurde de hogepriester zijn klederen.

Hij zei: "Zie, nu hebt gij de godslastering gehoord, Wat dunkt u?" Zij antwoordden: "Hij is des doods schuldig" Toen spuwden zij Hem in het gezicht en sloegen Hem met vuisten. Ze wikkelden een doek om zijn ogen. Zij spraken: "Profeteer ons, Christus, wie is het die u geslagen heeft?" Te midden van deze vijandige actie met een duidelijke doelstelling, namelijk zich te ontdoen van die lastige Jezus van Nazareth, staan de opmerkelijke woorden over Christus: Hij echter zweeg stil. Als het woord stil betrekking zou hebben op het feit, dat Jezus zweeg, zou dit een taalkundige verdubbeling zijn (Hendiadys). Dit is niet de bedoeling van God geweest; Gods Woord wil ons hier vooral wijzen op een psychologisch aspect van de innerlijke mens, Jezus zweeg maar bleef gelijktijdig innerlijk volledig rustig. Hij was ook inwendig immuun ten opzichte van de ontstellend agressieve daden en beschuldigingen van de hoge raad. Zelfs aan het kruis, terwijl Hij leed als geen enkele mens ooit geleden heeft, liet Hij zich niet verleiden tot tegenagressie of vervloeking van zijn vijanden maar Hij zei: "Vader vergeef het hen". Een volmaakte reactie die trouw bleef aan Zijn volmaakte identiteit.

Genezing van de inwendige mens is altijd verbonden met contact met God en een door Hem bewerkte innerlijke vrede, die door middel van Mattheüs 5:44 mogelijk gemaakt wordt (Psalm 109:4, Psalm 62:9, 1 Petrus 2:23).

Gerard Feller
Maart 2018

Noten

- 1) <https://stichting-promise.nl/specifieke-pastorale-onderwerpen/het-belang-van-het-ontwikkelen-van-relationale-hersenvaardigheden.htm>, Promise juli 2017
- 2) Rare Leadership, Moody Publishers, Chicago 2016; ISBN 13 978-0-8024-1454-0, verkrijgbaar in de webshop van St. Promise.
- 3) <https://stichting-promise.nl/pastoraat/kijken-met-je-hart-zoals-god-ziet.htm>
- 4) Too Busy Not to Pray, Bill Hybels, IVP Illinois 2008
- 5) Lehman, Karl (2011). The Processing Pathway For Painful Experiences (Het proces voor pijnlijke ervaringen). www.kclehman.com/download.php?doc=131
- 6) Lehman, Karl (2011). Outsmarting Yourself (Jezelf te slim af zijn). Libertyville: The Joy Books.
- 7) Weten wie je bent in in het aangezicht van God, dat is je kracht. Promise, oktober 2016
- 8) Leven naar Gods plan, o.a. Jim Wilder, James G. Friesen e.a. ISBN 90-73743-19-2, De Hoop Publishing. Nog verkrijgbaar via de website van Promise en via St. Archippus.
- 9) <https://stichting-promise.nl/jim-wilder/tien-belangrijke-vaardigheden-van-therapeuten-dl-1-en-2.htm>
- 10) Dr. David Levy, MD in Gray Matter. A Neurosurgeon discovers the power of prayer. Tyndale House 2011
- 11) Bijbels omgaan met stress, deel 1 lichamelijke aspecten, door Gerard Feller, ISBN 978-90-74507-06-6, 3e druk 2009
- 12) Uit: Zwischen Wahn und Wirklichkeit door Kurt Blatter, verschenen bij St. Promise onder de Nederlandse titel: Bijbels omgaan met stress, deel 2: psychosomatische aspecten; ISBN 90-74507-03-4;
- 13) Trasforming Fellowship, 19 Brain Skills that build joyful Community. Chris M. Coursey ISBN 978-1-935629-21-4 Sheperd's House Inc 2016

Waarom atheïs en zinloos is

Inhoud

- Inleiding
- Waarom geloven atheïsten niet in God?
- Intellectuele argumenten
- Is wetenschap het einde van alle tegenspraak?
- Wat zien atheïsten over het hoofd?
- God bestaat
- De geestelijke wereld
- Is geloof onredelijk?
- Gevolgen van een leven door geloof
- Slotopmerkingen en conclusies

Literatuurlijst

1. Inleiding

We leven in een tijd, waarin het christelijke geloof steeds meer aangevallen of soms zelfs belachelijk gemaakt wordt (6). Christenen worden in de laatste decennia soms weggezet als rariteit (24), als irrationele, niet-intellectueel verantwoorde mensen (33). Of het geloof in God wordt door sommigen afgedaan als een waanidee, een vlucht voor de werkelijkheid. God zou dan een vaderfiguur zijn voor infantiele mensen die geen verantwoordelijkheid durven nemen voor hun keuzes en denken (14,38).

Christenen moeten zich vaak verantwoorden voor hun geloof als er allerlei soms bijtende vragen worden gesteld als: “Hoe weet je dat er een God is? Geloof je uit angst? Geloof je echt dat God de wereld geschapen heeft? Hoe kun jij in een God geloven terwijl een tsunami gruwelijk huishoudt en een aardbeving een land als Haïti ruïneert?” (36).

Religie of geloof in God lijken op de universiteit taboe te zijn. Men denkt dat geloof en wetenschap elkaar volkomen uitsluiten. Mede door nieuwe ontwikkelingen in de wetenschap, met name in de kosmologie, hersenwetenschap, kwantummechanica, bio-genetica etc., wordt de verleiding groter om God weg te verklaren. En het is denkbaar dat de ontwikkeling van de wetenschap het ook voor sommige (naam)christenen moeilijker kan maken om in God te (blijven) geloven. Veel wetenschappers vinden het geloof in

God naïef en onzinnig omdat het bestaan van God niet te bewijzen is volgens de regels van de menselijke logica en wetenschap (40). Wat betreft het wereldbeeld staat een seculier atheïstisch wereldbeeld tegenover een religieuze theïstische visie. De vraag is of de werkelijkheid ten diepste teruggaat op materie of op God (15).

Overigens hoeven wij als christenen de gestelde vragen niet te vrezen, maar mogen wij ze juist zien als een mogelijkheid, een mooie uitdaging om het evangelie uit te leggen. We mogen getuigenis afleggen van het heil dat wij hebben leren kennen! De bedoeling van dit artikel is om de bewijslast om te draaien: zijn de argumenten van een atheïst om niet in God en niet in de bijbelse boodschap te geloven, wel zo steekhoudend?

2. Waarom geloven atheïsten niet in God?

Er is een grote variëteit aan, op zich begrijpelijke en voorstelbare, redenen/argumenten te noemen die door atheïsten (en ook agnosten en humanisten) kunnen worden aangevoerd om niet in (het bestaan van) God te (kunnen) geloven.

- Men kan het bestaan van God niet rijmen met de ellende in de wereld. Waarom laat een almachtige God het lijden toe en doet Hij er niets aan, en

hoe kan er een hel bestaan als God liefde is? Of: hoe kan God volkeren laten uitroeien en overspeligen laten stenigen? (50).

- Soms is sprake van boosheid of zelfs haat ten opzichte van God, bijv. vanwege het persoonlijk verlies van een geliefde.
- Wantrouwen, angst om misleid te worden, want stel je voor dat er misschien toch geen God is.
- Men vindt het geloof in God bedreigend omdat het iets van de mens vraagt, omdat het persoonlijke consequenties kan hebben. Het vraagt om bekering, om verandering in je leven. Het vraagt ook om berouw, toegeven dat je fout zit, zondig bent. En dat zijn zaken die mensen maar moeilijk kunnen accepteren (21), omdat men geen verantwoording afleggen aan een hogere macht, want men wil zelf de baas over eigen leven zijn, de eigen autonomie koesteren/vasthouden. Er is dan sprake van onwil om in God te geloven.
- Menselijke trots, hoogmoed en arrogantie: men meent God niet nodig te hebben.
- Geloof in God wordt niet beschouwd als een objectieve waarheid waaraan wij ons moeten onderwerpen, maar slechts een kwestie van persoonlijke

...me onzinnig

smaak, een subjectieve kwestie, dus van persoonlijke voorkeur in plaats van objectieve kennisanspraken over de reële wereld (28).

- Men denkt (overigens ten onrechte) dat het christelijk geloof bekrompen is en dat de mens door geloof in God zijn vrije wil en persoonlijke verantwoordelijkheid verliest (7) en dat het geloof zou leiden tot determinisme (47). Kortom er kunnen allerlei misvattingen over het christelijk geloof bestaan.
- Men wijst op allerlei sektarische groepen of op de zoveelste onjuiste voorspelling van het einde van de wereld.
- Religie wordt een gevaarlijk waanidee geacht. “Daarom moeten we meer van de wetenschap verwachten” (22). Helaas heeft ook religie in de loop der eeuwen soms geleid tot machtsstructuren en extremisme en is het zo dat mensen in naam van religie verschrikkelijke dingen hebben gedaan. Dat atheïstische regimes (Stalin, Pol Pot, Noord-Korea) een veelvoud aan slachtoffers kennen, wordt weggelaten. Ook gaat men voorbij aan wat miljoenen gelovigen aan goeds hebben verricht (38).
- Geloof zou een *blind* vertrouwen zijn, dit in tegenstelling tot een gezonde

visie die door argumenten en ervaringen wordt ondersteund en bevestigd.

- Men wil God niet *geloven*, maar kunnen *begrijpen* met het verstand, want men vertrouwt alleen het eigen verstand en wat wetenschappelijk ‘bewezen’ is.
- Men gelooft niet in het bestaan van God omdat er geen wetenschappelijke bewijs voor is. En het bovennatuurlijke wordt ontkend.
- Een atheïst zegt, dat de wetenschap niet kan zeggen of God wel of niet bestaat, maar hij zegt desondanks dat hij zelf ervan overtuigd is dat God *niet kan bestaan* (15).
- Er kunnen intellectuele barrières bestaan over de historische betrouwbaarheid van de Bijbel en schijnbare tegenstrijdigheden daarin, en over een vermeende strijdigheid tussen geloof en wetenschap.

We zullen ons in dit artikel alleen richten op *intellectuele* bezwaren tegen het geloof in God en het christelijk geloof.

3. Intellectuele argumenten

Bij het horen van de intellectuele bezwaren tegen het christelijk geloof moet altijd wel worden bedacht dat zogenaamde rationale argumenten tegen het geloof in God een dekmantel (een soort rookgordijn) kunnen zijn om niet in God te *willen* geloven, dus dat intellectuele bezwaren eigenlijk niet de grootste hindernis vormen. Ongelovigen *willen* niet overtuigd worden, bijv. omdat zij niet beoordeeld willen worden volgens morele standaarden of godsdienstige leerstellingen (17). De ander is dan alleen maar bezig om allerlei bedenkingen en vragen op te roepen met de bedoeling om een keuze voor Jezus te ontlopen (21). In dat geval is een gedachtenwisseling tussen een gelovige en

een atheïst zinloos. Soms is zelfs sprake van drogredenen (bijv. cirkelredenering, op de persoon 'spelen', beroep doen op vermeend gezag, verzinsels) die door atheïsten worden aangevoerd (51).

Een legitieme vraag van een atheïst is welke bron wel of niet betrouwbaar is. Atheïsten gaan alleen uit van de waarneembare werkelijkheid (de empirie); zij denken puur rationeel, wetenschappelijk en materialistisch, waarbij het niet-waarneembare bovennatuurlijke ontkend wordt. Atheïsten menen dat alleen wat rationeel en wetenschappelijk is, betrouwbaar is. De atheïst Richard Dawkins heeft een diepe afkeer van het christelijk geloof omdat het ons zou leren om tevreden te zijn met bepaalde antwoorden, die eigenlijk geen antwoorden zijn (26,47). Hij is degene die geloof een blind vertrouwen noemt en zegt zelfs dat geloof een bron van het kwade is of zelfs een kwaadaardige ziekte of virus (47) omdat het geen verantwoording behoeft en geen argumenten verdraagt (39).

Volgens de bekende atheïst Herman Philipse kan een weldenkend mens, die zijn verstand goed gebruikt, niet in God geloven en zal atheïst worden, want atheïsme is een gevolgtrekking uit wetenschap (12,13). Immers er zouden geen argumenten zijn voor het bestaan van God. Alleen wat door het verstand te vatten is, is waar, aldus Philipse. Deze hoogleraar filosofie aan de Universiteit van Utrecht kent geen enkele (wetenschappelijke) autoriteit toe aan Godsopenbaringen als bron van kennis over God (22,26). Hij vraagt zich af waarom christenen denken dat de Bijbel betrouwbaar is. Daarbij komt, zegt hij, dat allerlei godsdiensten die zich op deze openbaringen baseren, onderling tegenstrijdig zijn. "De Hindoes zeggen wat anders dan christenen en ik zie niet in waarom je het een wel zou geloven en het andere niet?", aldus Philipse (9). Inderdaad is dat een probleem voor niet-gelovigen. Wat is waar en wat is niet waar? Maar je kunt pas onderscheid maken tussen waarheid en leugen als je verdiept hebt in de diverse godsdiensten en deze oprecht hebt onderzocht en vergeleken en uiteindelijk hebt ontdekt welke de enige waarheid kan aangeven. De vele mensen die vanuit andere godsdiensten zijn overgegaan naar het christelijk geloof zijn aanwijzingen daarvoor (22).

Wat door atheïsten wordt toegejuicht, is dat door nieuwe wetenschappelijke ontwikkelingen en inzichten zoals bijv. in kosmologie, kwantumfysica, nanotechnologie, genetica, etc. meer verschijnselen in de natuur beter te verklaren zijn dan honderden jaren geleden en dat God (de

'God van de gaten') niet meer nodig lijkt en wegverklaard kan worden (26). Een recente ontwikkeling die het geloof in God kan ondermijnen, is de komst van de neurowetenschap, die de hersenen (het brein) en het bewustzijn bestudeert, en waarbij men stuit op vragen wat bewustzijn is en of dit wel of niet gebaseerd is op de hersenfunctie. Sommige neurologen zoals Swaab, Lamme en van Elk (29) stellen, dat los van het tastbare, materiële, niets kan bestaan. Dus dat zonder hersenen geen bewustzijn mogelijk is ('ook al is nog steeds niet duidelijk hoe ons bewustzijn tot stand komt, want dat blijft een mysterie')(29), dus dat er evenmin leven na de dood zou zijn, aldus deze atheïsten. Inmiddels wordt, en mijns inziens terecht, door andere neurowetenschappers de visie van o.a. Swaab als onjuist beschouwd (3,5).

Ook al zeggen atheïsten dat geloof in God niet betrouwbaar is, toch geven sommigen (in tegenstelling tot de hierboven genoemde Philipse) toe dat de wetenschap niet kan bepalen of God wel of niet bestaat (15).

4. Is wetenschap het einde van alle tegenspraak?

Wij zagen dat atheïsten alleen uitgaan van het waarneembare en stellen dat er

geen wetenschappelijk bewijs is voor het bestaan van God en de juistheid van het christelijk geloof. Zij erkennen naast de empirie en ratio geen andere kenbronnen, want die zouden niet betrouwbaar zijn. "Kijk maar naar al die verschillende godsdiensten en zelfs binnen het christendom grote verschillen van inzicht" (9). Atheïsten geloven niet in een geestelijke wereld, dus ook niet in bijv. het paranormale. Maar ze kunnen ook niet bewijzen/aantonen dat het *niet* bestaat.

Uiteraard mogen we heel dankbaar zijn voor wat wetenschap (het eerlijk en systematische onderzoeken van de werkelijkheid met het verstand, dat God aan de mens gegeven heeft) aan informatie en verklaringen heeft opgeleverd. Denk aan bijv. de medische wetenschap en de ontwikkeling van de techniek. Maar ondanks alle grote verdiensten en voordelen heeft wetenschap grote beperkingen. Zo is de vraag of wetenschap altijd betrouwbaar is. Wetenschap wordt bedreven door feilbare mensen, en zij kunnen uit bijv. bepaalde correlaties verkeerde conclusies trekken. Wetenschappers zijn ook niet altijd objectief, want zij kunnen door hun eigen wereldbeeld beïnvloed worden.

Wetenschap is gebaseerd op aannames, axioma's, bijv. de doctrine van materi-

‘voorlopig’. Een wetenschapper kan alleen ‘bewijzen’ (aanwijzingen) verzamelen voor een bepaalde theorie. Je kunt dus eigenlijk alleen bewijzen dat een theorie niet klopt (falsificatie). Voor de rest kun je alleen maar spreken van een waarschijnlijkheid: een kans dat de theorie klopt (11).

Resultaten van bepaalde wetenschapsgebieden zoals bijv. natuurkunde, astronomie, geologie, geografie, meteorologie, scheikunde, archeologie, biologie, botanie, organische scheikunde en genetica zijn wel betrouwbaar totdat het tegendeel blijkt. Maar resultaten van vakgebieden zoals psychologie, sociologie, criminologie, filosofie, sociale wetenschappen en gedragskunde zijn minder zeker. En in disciplines zoals ESP (Extra Sensory Perception) ofwel buitenzintuiglijke waarnemingen, parapsychologie, metafysica, occulte wetenschappen, theologie, astrologie is de wetenschap onbetrouwbaar of onvermogen (25), eenvoudig omdat het zich buiten de wetenschappelijk kaders bevindt.

De wetenschap kan geen antwoorden geven op vragen over bijv. moraal, ethiek (wat is juist en fout, wat is goed en slecht?) en het bovennatuurlijke, zaken van persoonlijk geloof en spiritualiteit (25). Wetenschappelijke kennis is zeer beperkt als het gaat om existentiële vragen. Wetenschap kan geen antwoord geven op vragen over de zin en het doel van het leven.

Denk ook aan geest en bewustzijn (25). Interessant is wat de neuroloog Arie Bos schrijft: “Het college dat mijn studenten

neurofilosofie altijd het meest fascineert (en dat ze tegelijkertijd het meest haten omdat we er niet uit komen) gaat over de vraag: hebben we een geest? En, zo ja, hoe verhoudt zich die tot het lichaam (inclusief het brein)?”... Door vele wetenschappelijke bevindingen in een groter perspectief te plaatsen, maakt Bos overtuigend duidelijk dat het materialistische wereldbeeld achterhaald en onhoudbaar is (3,4). Voor Bos is duidelijk dat de hersenen het bewustzijn niet produceren, maar eerder andersom: ons bewustzijn – ons leren, adapteren en ervaren – vormt de hersenen die wel een belangrijke rol spelen maar soms niet eens noodzakelijk zijn voor bewustzijn (4). Een andere neurowetenschapper, Jeroen Geurts, zegt dat we de geest nog steeds niet hebben gevonden (19). En we hebben ook het bewustzijn niet in het brein kunnen vinden (19). En “Waar de geest van gemaakt is, is net zo moeilijk als zeggen waar bewustzijn van gemaakt is. Het is de geestelijke dimensie waar in de natuurwetenschappen al heel lang geen plaats voor is” (3,4) terwijl christenen juist mogen leren te gaan leven onder leiding van de Heilige Geest van God.

Het is overigens interessant om te zien hoeveel wetenschappers hun eigen beperkingen vergeten. Zo verschijnen er artikelen of boeken waarin onder het mom van wetenschap wordt ‘bewezen’ dat er geen God bestaat. Maar omdat ‘God’ een bovennatuurlijk verschijnsel is, kunnen er geen bewijzen ten aanzien van het bestaan of niet bestaan ervan worden gegeven (25). God is geen onderwerp van wetenschap omdat God geen wetenschappelijk toetsbaar fenomeen is (12,13). De wetenschap kan dus helemaal niet aantonen of bewijzen dat God niet bestaat. Ook de evolutietheorie kan God niet bevestigen of ontkennen (15). Er zijn waarheden die door niemand ooit kunnen worden bewezen. We moeten simpelweg accepteren dat we niet alles kunnen weten en niet alles verklaarbaar is (25).

5. Wat zien atheïsten over het hoofd?

Wetenschap kan dus niet alle vragen beantwoorden, zeker niet vragen over de zin van het bestaan, mede omdat zij slechts uitgaat van wat materieel, zichtbaar en te beredeneren is. En er wordt vaak een oneigenlijke tegenstelling gemaakt tussen de rede en openbaring. Kennelijk is er ook sprake van een geest, maar de wetenschap weet er geen raad mee. De vragen of God bestaat en of er een bovennatuurlijke werkelijkheid bestaat, zijn niet door atheïsten te beantwoorden.

Maar zijn er misschien toch werkelijkheden die niet zichtbaar of niet meetbaar zijn en wellicht meer dimensies hebben,

alisme. En dat is nog geen bewijs (25). Wetenschap geeft niet altijd zekerheid en kan niets bewijzen, maar hooguit een hypothese onderbouwen (12,13) of falsificeren. Theorieën kunnen op elk moment verworpen worden met nieuwe wetenschappelijke ‘bewijzen’. Dus wetenschap is helemaal niet ‘definitief’, maar juist altijd

en die ons verstand te boven gaan? En zijn er niet meer kenbronnen zoals bijv. ervaring, intuïtie, getuigenissen, openbaring, etc.? Welke bronnen kunnen ons verder helpen? Matzken noemt enkele kenbronnen van seculier/humanistisch (materie, objectieve waarneming), bijbels (Gods openbaring door de schepping en de Bijbel) en gnostisch denken (gnosis, zelfrealisatie) (27).

Als het gaat over bovennatuurlijke en geloofszaken, zouden we moeten gaan kijken naar de 'heilige' boeken van de verschillende religies. De legitieme vraag van een niet-gelovige is welke godsdienst dan de ware is. Als iemand echt eerlijk zoekt, zal hij ontdekken dat er maar één godsdienst is die uniek is, nl. het christelijk geloof. Het zou een apart artikel vergen om dit toe te lichten, maar ik ga er met vaste overtuiging van uit (een atheïst mag dit een te toetsen hypothese noemen, die overigens in eeuwigheid niet zal worden gefalsificeerd), dat de Bijbel een betrouwbaar boek is, dat aangeeft Wie God is en wat Zijn bedoeling is met de schepping en waarom Hij Zijn Zoon Jezus Christus heeft gezonden (dat is het unieke van het christelijk geloof) om ons te verlossen van de zondesuld die scheiding maakte tussen God en mens. En de Bijbel is ook het Boek dat inzicht geeft in wat er in de geestelijke wereld zich afspeelt en wat van groot belang is voor het begrijpen van de werkelijkheid waarin wij leven. Wat atheïsten nu over het hoofd zien, is deze belangrijkste bron van kennis, die uiteindelijk de grootst mogelijke existentiële zekerheid biedt, meer dan welke wetenschap ooit zou kunnen.

6. God bestaat

De apostel Paulus noemt drie bronnen waaruit we God kunnen kennen. Al-

lereerst: de schepping [de macro- en microkosmos] draagt sporen van God. Of, om de woorden van Paulus te gebruiken: "Zijn onzichtbare eigenschappen, eeuwige macht en goddelijkheid, zijn zichtbaar in de schepping" (Rom. 1:20). Paulus' tweede argument voor het bestaan van God is ons morele geweten. Dat geweten duidt op het bestaan van (een rechtvaardige) God. De derde bron is de geschreven openbaring, de Bijbel. Denk bijv. aan vervulde bijbelse profetieën (37,39).

Het bestaan van God kunnen we niet 'bewijzen', maar wel zijn er redelijke argumenten voor het geloof in het bestaan van God aan te dragen. Paas en Peels noemen

in hun boek *God bewijzen* (31) vele argumenten voor het bestaan van God. We hebben een redelijke godsdienst. God is een immaterieel zelfbewust [opper]Wezen [subject, Persoon], een superintelligente persoonlijkheid Die kennis, een wil en een karakter heeft, en Die de werkelijkheid, de kosmos, en alles wat leeft, heeft voortgebracht (33). Emanuel Rutten noemt in zijn dissertatie (34) de volgende drie argumenten: a. het kosmologisch argument: alles moet een oorzaak hebben die staat boven de tijd en ruimte en materie. God lijkt de beste optie ter verklaring, b. het 'fine tuning' argument: als in de natuurkunde bepaalde constanten iets zouden veranderen, dan zou er geen leven op aarde kunnen bestaan en zou er geen stabiel heelal zijn, c. een zgn. modaal epistemisch (= betrekking hebbend op kennis) argument, bestaande uit twee premissen (aannamen dat iets waar is) (10) waaruit noodzakelijk volgt dat God bestaat. Ook kan nog het teleologische (zingevings-) argument genoemd worden (50).

Een ander argument voor het (geloof in het) bestaan van God is het feit, dat de enige volmaakte en zondeloze mens Jezus Christus (die dus niet werd gehinderd door de last van en verblinding door de zonde) God als Zijn Vader aansprak (!) en God heeft doen kennen (Joh. 1:18). God heeft Zijn hart en karakter geopenbaard in Zijn Zoon.

Een bekende vraag waarmee vele mensen kunnen worstelen, is hoe we ons God moeten *voorstellen*. God is geest en

men kan zich daarvan geen voorstelling maken. In die zin is God voor de mens onzichtbaar en een niet te vatten mysterie (net zoals het gehele leven een groot mysterie is). En dat is een kwelling voor de mens die alles wil verklaren en liefst ook God wil wegrekenen.

Met je verstand kan je God nooit begrijpen en leren kennen. Het kan alleen met onze geest, door geloof! (22). Jezus zegt: Wie Mij gezien heeft, heeft de Vader gezien (Joh. 14:9). Uiteraard niet in de mensvorm maar in Zijn wezen. We mogen God zien en aanspreken als onze hemelse Vader, die we hebben leren kennen door persoonlijk geloof in Jezus Christus als onze Verlosser. Bij geloof gaat het erom dat je je *durft toe te vertrouwen* aan een Hoger Wezen, nl. God. Een God, die voor ons een Vader wil zijn, die ons verstand verre te boven gaat! Daarom is het beter om het mysterie te aanvaarden en God als Schepper te erkennen en te leren kennen (want dat is het doel van ons eeuwig leven).

7. De geestelijke wereld

De mens is een geest-ziel-lichaam wezen, dat zowel een lichaam heeft, dat zichtbaar is, als een ziel en geest (de innerlijke mens) die niet zichtbaar zijn. Sommige wetenschappers erkennen dat er een geestelijke dimensie is, ook al kunnen zij, zoals eerder vermeld, de geest en het bewustzijn niet in het brein vinden (19) en niet weten waar de geest en het bewustzijn van gemaakt zijn.

Maar de geestelijke wereld is heel reëel, zoals blijkt uit allerlei bovennatuurlijke verschijnselen, waarover de wetenschap niets kan zeggen. Het voordeel van het kennen van de Bijbel en God is dat het zicht geeft op wat er zich in de geestelijke wereld afspeelt (bronnen van goed en kwaad), waardoor we kunnen duiden, wat er in ons leven en in onze maatschappij aan de hand is. Zo kan men eenvoudig verklaren waarom in het Bijbelboek Genesis gesproken wordt over mensen die honderden jaren (zelf 969 jaar) oud werden, hetgeen door een atheïst (15) ten onrechte als onmogelijk wordt beschouwd. En ook geeft de Bijbel aan wat er in de toekomst gaat gebeuren met de mensheid. Dus de Bijbel heeft naast een heilsverkondigende waarde zowel een verklarende als ook een voorspellende waarde, ook al zal een atheïst dat vanuit zijn (te beperkte) denkkader verwerpen.

Bovennatuurlijke wonderen zijn voor atheïsten onverteerbaar: verwerpelijke fantasievolle opvullingen voor moeilijke vragen. In natuurlijke zin zijn de wonderen, die Jezus deed, niet te verklaren,

maar wel in geestelijke, bovennatuurlijke zin. Immers in de geestelijke wereld/werkelijkheid zijn krachten (engelen en demonen) en wetmatigheden aanwezig die we niet en nooit met ons natuurlijke verstand kunnen leren kennen, maar alleen door geloof, een actie van onze geest waarbij we ons toevertrouwen aan God, overigens zonder ons verstand uit te schakelen, want geloof en rede zijn niet strijdig met elkaar. Geloof overstijgt wat met de rede vatbaar is. Ook God kunnen we nooit met ons verstand leren kennen, maar alleen door geloof met onze geest, ook al worden wij opgeroepen Hem lief te hebben met ons verstand, dat wil zeggen, dat we ervaren dat het redelijk is om Hem lief te hebben. "Jezus antwoordde: 'Heb de Heer, uw God, lief met heel uw hart en met heel uw ziel en met heel uw verstand'" (Matt. 22:37; zie ook Mark. 12:30).

8. Is geloof onredelijk?

Nadenken en willen verklaren is op zich niet verkeerd, maar het gevaar is dat er alleen accent wordt gelegd op verstand, op logisch redeneren, en dat andere bronnen zoals openbaring etc. worden vergeten of zelfs ontkend. We hoeven niet alles te verklaren. En zou een Opperwezen, een Supergenie die alles gemaakt heeft en dus ook alle wetmatigheden, die geleidelijk door mensen hooguit *ontdekt* worden, en dat alles veel beter weet dan wij als beperkte mensen, ook niet bepaalde waarheden kunnen openbaren, die wij op Zijn Woord mogen geloven?

Ook al mogen we ons verstand gebruiken, het gaat er helemaal niet om dat de mens zou kunnen bewijzen dat God wel of niet bestaat. God *stelt* eenvoudig dat als mensen Hem met hun ganse hart zoeken, Hij Zich door hen zal laten vinden (1 Kron. 28:9; Jer. 29:13). En God vraagt er dus niet om dat we Hem zouden kunnen bewijzen maar dat we Hem geloven (22) zoals Hij Zich in Jezus Christus en de Bijbel openbaart. Het gaat erom het mysterie te aanvaarden en ondanks vragen toch Zijn Woord te geloven. Geloof is niet onlogisch of irrationeel, maar bovenrationeel (50), het gaat het verstand te boven. Ook al is en blijft het zo, dat geopenbaarde kennis de verstandelijke kennis te boven gaat, toch mag de mens met zijn verstand de schepping en het heilsplan van God zoals dat in het evangelie tot ons komt, proberen te begrijpen onder leiding van de Heilige Geest, en ook zo in staat zijn God de eer te kunnen geven (21).

We mogen/kunnen/moeten *geloven* dat God bestaat. Dus begrijpen met het verstand, ook wanneer dat mogelijk zou zijn, is zelfs *niet genoeg*. Het is *door het geloof* dat de Heilige Geest ons God(s aanwezigheid) zal doen beleven. Geloven wijst op vertrouwen, dus op afhankelijkheid. Het geloof vraagt dus moed, om niet te zeggen: lef (immers je ziet God niet, je moet maar geloven dat Hij bestaat en een beloner is van wie Hem ernstig zoeken [Hebr. 11:6]), en het vraagt een wilsbeslissing, een keuze. Wil je meer op eigen waarnemingsvermogen vertrouwen (en eigenlijk

denken dat je het beter weet dan God) of vertrouwen op God? In wezen gaat het om de stap niet in het duister, maar in het licht te durven zetten en om de vraag: willen we zelf god zijn of willen we God God laten zijn? (22).

Een argument van atheïsten is dat men uiteindelijk alles zonder God kan verklaren. Ik betwijfel dat omdat je bijv. de eeuwigheid en het bestaan ervan nooit kunt verklaren. En zelfs indien men alles zou kunnen verklaren, dan is men er nog niet, want dan heb je nog steeds niet God in je. God(s Geest) *in* je kan je alleen ontvangen en beleven door geloof in Hem en het verlossingswerk van Jezus Christus aan het kruis en een diep besef van totale afhankelijkheid aan God (22). Daarom is de opvatting van de atheïst Philipse niet terecht dat als je beter nadenkt, je atheïst zou moeten worden. Immers christenen denken ook na, hanteren een ander referentiekader en baseren zich in het vertrouwen op God en op de meest betrouwbare bron wat zingeving betreft, nl. de Bijbel.

9. Gevolgen van een leven door geloof

We hebben gezien dat wetenschap veel voordelen voor de natuurlijke wereld heeft geboden (ook al is het helaas zo dat sommige uitvindingen ten kwade [kunnen] worden gebruikt). Maar voor het geestelijke en morele leven en de zingeving van het bestaan heeft het geen antwoorden.

Jan Pool schrijft in zijn boek *Autoriteit* (32) onder meer het volgende: “De zichtbare wereld kunnen we waarnemen met onze zintuigen en [deels] doorgronden met ons verstand. De onzichtbare, geestelijke wereld, kunnen we alleen waarnemen door het geloof (i.c. het geloof in de God van de Bijbel). Geloof is het fundament van het christelijke leven. Geloof brengt God in beweging, Hij reageert op geloof. Zonder geloof kunnen we niets van God ontvangen. Geloof is de sleutel voor de toegang tot de geestelijke wereld, voor elke zegening, elke belofte van God”.

Een leven uit geloof blijkt heel veel goeds op te leveren. In bepaalde tv-programma's zoals bijv. *Treasures*, *De Verandering*, *Op zoek naar een wonder*, *Op zoek naar bevrijding* etc. horen we van mensen die door geloof in Jezus Christus zijn genezen en bevrijd uit situaties van criminaliteit, drugs- en drankverslaving etc.. Bevrijdingen, die niet door hulp van psychologen en psychiaters, hoe nuttig die hulp ook kan zijn, konden plaatsvinden.

Daarnaast ervaren Geestvervulde christenen steeds meer blijdschap door hun

geloofsrelatie met Jezus Christus en God door de Heilige Geest. En dat niet alleen, ze ervaren een diepe zekerheid van de zin van hun leven als ze dat aan Jezus hebben overgegeven. Zij ervaren een geloofszekerheid. Hebreeën 11:1 zegt: “Het geloof nu is de zekerheid [de grondslag, het fundament] der dingen, die men hoopt, en het bewijs der dingen, die men niet ziet”.

En niet alleen voor dit leven hier op aarde geeft het geloof vreugde, maar ook uitzicht op en zekerheid van een eeuwig leven in volmaakte heerlijkheid. Christenen zullen inzien wat zij mogen verwachten, en begrijpen hoe rijk en groot de erfenis is die God zal verdelen onder wie Hem toebehoren, en hoe alles overtreffend Zijn macht is in ons die geloven (Ef. 1: 18 en 19).

10. Slotopmerkingen en conclusies

Als men kijkt naar het geheel van de schepping, dan moet er zin zijn (ook

al is dat niet in zijn totaal logisch te beredeneren), en die zin heeft te maken met God, de Schepper en Zingeveer. Een consequent atheïstisch materialistisch wereldbeeld wat van toevalligheden aan elkaar hangt, kan geen algemene zin van het bestaan opleveren. En als er geen leven na de dood is en alles vervlogen is, wat is dan de zin van dit leven? (15). Dan is de keuze tussen atheïsme en geloof niet zo moeilijk, want atheïsme is zowel wetenschappelijk als existentieel uiterst onbevredigend omdat het geen bevredigend antwoord geeft op vragen over de zin van het bestaan, aldus professor Cees Dekker (13).

Als mensen het bestaan van God gaan ontkennen, dan ontstaat er materialisme, leegte, degradatie van mensen tot dingen, totale zinloosheid. Zonder God zou alles domme willekeur zijn. Bovendien, zonder God is er geen fundament voor de moraal. Er zouden dan ook geen absolute morele

waarden, en dus ook geen normen bestaan, en zou men niet kunnen zeggen of het wat uitmaakt of mensen lijden of niet. En dan zou er ook geen onderscheid te maken zijn tussen goed en kwaad, tussen schuld en onschuld (22). Wie uitgaat van een wereld zonder God, krijgt een goddeloze wereld (6) waarin het kwaad welig kan tieren en waardoor mensen nog meer in de ellende zullen komen en nog meer zullen lijden.

Wetenschap geeft uiteindelijk geen zekerheid, ook niet over zingeving. Vaak zegt Philipse dat iets hoogst (on)waarschijnlijk is, maar dat geeft geen 100 % zekerheid. Geloof geeft wél zekerheid. Er is een lied dat zegt: Zalig hij die durft geloven, ook wanneer het oog niet ziet (Opwekkingsbundel nr. 377). De toekomst zal uitwijzen en bewijzen of de atheïst of christen gelijk heeft. Voor de ware christen is het antwoord duidelijk.

Het doel en de zin van ons leven is het (leren) kennen van God en ons in Hem te verblijden. Wat triest dus als iemand niet eens in het bestaan van God gelooft. Als iemand (zoals de atheïst doet) het bestaan van God ontkent, mist hij of zij het (eeuwige) doel van zijn of haar leven. In Joh. 17:3 lezen we: “Dit nu is het eeuwige leven, dat zij U kennen, de enige waarachtige God, èn Jezus Christus, die Gij gezonden hebt” (22). Daarom is het dwaas om te menen dat er geen God is (Ps. 14:1; 53:1).

Wat een immens groot contrast tussen atheïsten die menen, dat er na de dood niets meer is enerzijds en anderzijds christenen die weten dat zij naar de volmaaktheid zullen groeien en in eeuwigheid zich mogen verheugen met een onuitsprekelijke en verheerlijkte vreugde in God en Jezus Christus (1 Petrus 1:8).

Degenen die in Jezus geloven, mogen

opgroeien tot zonen Gods die openbaar mogen worden en waarop de schepping met reikhalzend verlangen wacht (Rom. 8:19) en die in Jezus' Naam de schepping mogen bevrijden van het kwaad, en mee mogen bouwen aan de komst van het Koninkrijk van God op deze aarde. Met alle respect voor de atheïst als medemens, toch kunnen we concluderen dat atheïsme onzinnig is, omdat het onzin(nig) is om te beweren dat God niet bestaat terwijl Hij wel bestaat! (ook al kunnen we ons Hem niet voorstellen omdat het ons beperkte verstand en begrip te boven gaat). Als we bedenken dat het kennen en het aanbidden van God de zin van ons bestaan en zelfs eeuwig bestaan is, dan blijkt wel de onzinnigheid van het ontkennen van het bestaan van God (22). En het atheïsme is voorts ook zinloos omdat het leidt tot een leven zonder God dat geen wezenlijke zin heeft. Ook pogingen van atheïsten om christenen het atheïsme aan te praten, zijn zinloos, omdat ware gelovigen wel beter weten.

De grote fout die atheïsten helaas maken, is dat zij zich alleen baseren op wetenschappelijk 'bewezen' feiten, maar helaas niet op die informatie die werkelijk antwoord geeft op de vragen over de zin van het leven, en die de weg wijzen tot een eeuwig leven in volmaakte heerlijkheid en gelukzaligheid. Afwijzen van Godsopenbaring is uiterst kortzichtig en desastreus. Christenen hoeven zich dus niet dom of minderwaardig te voelen. Integendeel, zij hebben de waarheid leren kennen, die voor atheïsten helaas nog steeds verborgen is. Daarom mogen wij de hoop uitspreken dat atheïsten de moed zullen hebben zich niet alleen te baseren op wetenschap, maar ook op het Woord van God, de Bijbel.

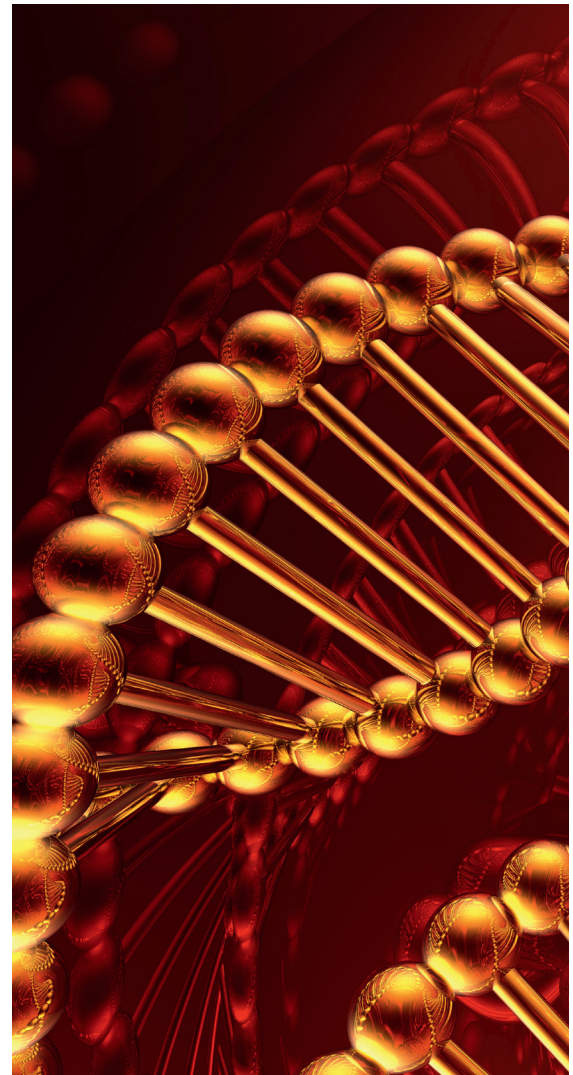
God geeft in Jezus Christus een vrede en blijdschap die alle verstand te boven gaat! (Fil. 4:7: “En de vrede Gods, die alle verstand te boven gaat, zal uw harten en uw gedachten behoeden in Christus Jezus”). Wat anderen ook zeggen, houd vast aan het kostbare, allerheiligst geloof (2 Petr. 1:1 en Judas 1:20).

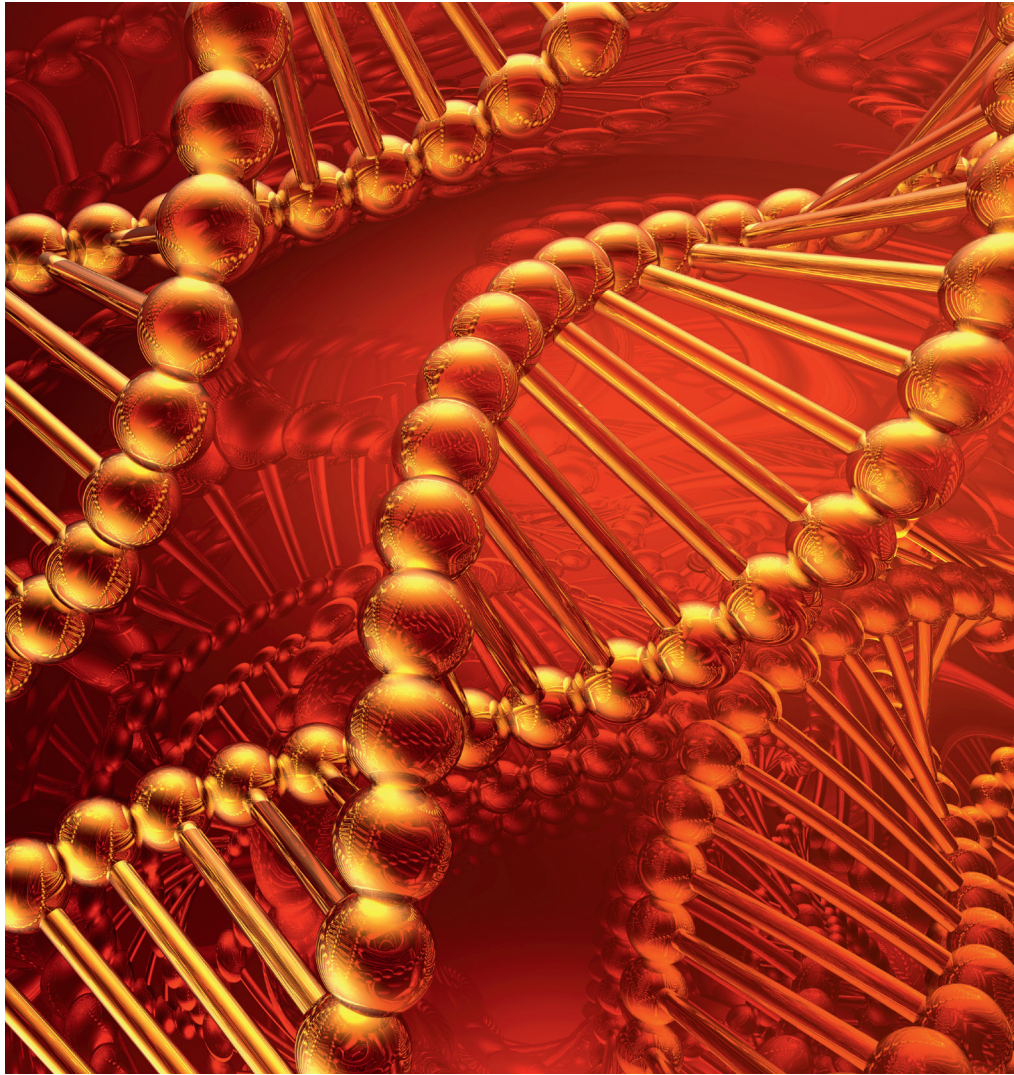
*Drs. Piet Guijt
Februari 2018*

Literatuurlijst

1. Rik Bokelman, Andries Knevel: "Geloof en wetenschap rijmen valt niet mee". Christelijk Informatie Platform (CIP), 2 januari 2017
2. Gwendolyn Bolderink, Arie Bos: 'Wij zijn baas in eigen brein'. Bron: Login noodzakelijk
Met deze knop kunt u, als u lid bent, artikelen toevoegen aan een leeslijst op uw persoonlijke pagina. Klik hier voor uw abonnement op maat.
<https://www.filosofie.nl/nl/artikel/44115/arie-bos-wij-zijn-baas-in-eigen-brein.html>
3. Arie Bos, Mijn brein denkt niet, ik wel. Uitgeverij Christofoor, Zeist, 2014. Bron:
<https://www.christofoor.nl/boek/9789060387368/mijn-brein-denkt-niet-ik-wel>
4. Recensies over 'Mijn brein denkt niet, ik wel'. Bron: <https://www.vrijeschoolbeweging.nl/achtergrond/mijn-brein-denkt-niet-ik-wel-recensies-van-het-boek-door-arie-bos-de-vrije-geest/>
5. Arie Bos, Mijn brein denkt niet. Ik wel! Lezing aan de TU in Delft. Bron: <https://www.youtube.com/watch?v=m24VhztD88>
6. Charles van den Broek, Atheïsten missen fatsoen en innerlijke beschaving. Bron: <http://www.opiniestukken.nl/opiniestukken/artikel/395/Athe-sten-missen-fatsoen-en-innerlijke-beschaving>
7. Hugo de Bruijne, Zonde? Zonde is verspilling. Nederlands Dagblad, 25 november 2017
8. Gerald Bruins, Afdalen in de twijfels van mensen. Nederlands Dagblad, 30 december 2017
9. Debat tussen Herman Philipse en Henk Jochemsen. Geloofstoerusting.nl. Bron: <https://www.youtube.com/watch?v=nTRUOGhUDNI>
10. De eerste premisse is dat alles wat mogelijk waar is ook kenbaar is. De tweede premisse is dat het onmogelijk is om te weten dat God niet bestaat. Alle kenbronnen falen. Uit beide premissen volgt dat God noodzakelijk bestaat. Want zou Hij niet bestaan, dan zou dat mogelijk zijn en kenbaar, maar het was niet kenbaar. Dus logisch volgt hieruit dat God bestaat. Stel dat iemand zegt: Maar je kunt toch ook niet weten dat God wel bestaat? Dat kan je wel. Want het is mogelijk dat als God bestaat, God Zelf het weet, en dat is niet onmogelijk. Het is dus mogelijk te weten dat God bestaat.
11. De mythe van 'wetenschappelijk bewijs': waarom de wetenschap niet goed begrepen wordt. Bron: <http://inzichtvooruitzicht.blogspot.nl/2013/08/waarom-de-wetenschap-niet-goed-wordt.html>
12. Cees Dekker, Wetenschap en Geloof. Deel 1. Bron: <https://www.youtube.com/watch?v=Z5BuXMyVw8I>
13. Cees Dekker, Wetenschap en Geloof. Deel 2. Bron: <https://www.youtube.com/watch?v=g5S2JCBnSU4>
14. Dit argument kun je echter ook omdraaien: atheïsten zijn mensen die voor de werkelijkheid van Gods bestaan weglopen. 'God bestaat niet' is een waanidee dat hen bevrijdt van het feit dat je verantwoording hebt af te leggen tegenover God (38).
15. Geleerden en geloven - Cees Dekker en Jelle Reumer over wetenschap en religie. Bron: <https://www.youtube.com/watch?v=H3uwbkyF6tc>
16. Gerard Feller, Kunstmatige Intelligentie (A.I.), vloek of zegen? Promise Magazine, april 2016. Bron: <https://stichting-promise.nl/virtualiteit-en-occultisme/kunstmatige-intelligentie-vloek-of-zegen.htm>
17. F. Geisler en N.L. Turek, Ik heb te weinig geloof om een atheïst te zijn. Ark Boeken, Amsterdam, 2006
18. Geloof jij het? (Forumdiscussie over het belang van evolutietheorie en scheppingsmodel voor het onderwijs). Bron: <https://www.youtube.com/watch?v=AGk8bLHkvWM>
19. Jeroen Geurts: Waar in je brein zit je bewustzijn? (5) Waar zit onze

- geest? Wat is onze geest? Lezing aan de Universiteit van Nederland. Bron: <https://www.youtube.com/watch?v=qTex66pSFoo>
20. Hendriëlle de Groot, Een keiharde atheïst is toch heel anders dan een agnost. (Gesprek met Maarten van Gestel van De Brug in Eindhoven). Bron: CIP, 6 februari 2018
 21. Piet Guijt, Christelijke Apologetiek. Promise Magazine, oktober 2006
 22. Piet Guijt, Waarom atheïsten het doel missen, Promise Magazine, januari 2015
 23. Ben Hobrink, Moderne wetenschap in de Bijbel. Uitgeverij Gideon, februari 2010. Zie ook de film over dit boek op de site van New Faith Network. Bron: <https://cip.nl/66516-film-moderne-wetenschap-in-de-bijbel-in-premiere>
 24. Wim Houtman, Liberalisme is vijand van diversiteit geworden. Nederlands Dagblad, 30 december 2017
 25. Infonu.nl, De grenzen van de wetenschap. Bron: <https://wetenschap.infonu.nl/onderzoek/65073-de-grenzen-van-de-wetenschap.html>
 26. Tim Kraaijvanger, Atheïsme: een

- heelal zonder God. Bron: <https://www.scientias.nl/atheisme-een-heelal-zonder-god/>
27. R.H. (Rob) Matzken, Neurolinguistisch programmeren in bijbels perspectief. Amersfoortse studies nummer 21. Uitgeverij Groen Leiden, 1996 ISBN 90-5030-649-7
 28. Sean McDowell, Apologetiek voor een nieuwe generatie. Promise juli 2012
 29. Remco van Mulligen, Michiel van Elk: 'Ik voel me wel eens een brein op pootjes'. Nederlands Dagblad, 24 november 2017
 30. Remco van Mulligen, Bijbel inspireert zelfs atheïsten nog. Nederlands Dagblad, 7 februari 2018
 31. Stefan Paas en Rik Peels. God bewijzen. Argumenten voor en tegen geloven. Uitgeverij Balans, oktober 2013
 32. Jan Pool, Autoriteit. Wandelen in Gods kracht. Uitgeverij Arrowz, 2017
 33. Rotterdamse Debatnacht: Bestaat God? Debat tussen de filosofen Emanuel Rutten en Bas Haring op zaterdag 21 december 2013. Bron: <https://www.youtube.com/watch?v=kTMiTjhrY2Q>
 34. G.J.E. [Emanuel] Rutten, A Critical Assessment of Contemporary Cosmological Arguments: Towards a Renewed Case for Theism", Dissertatie aan de Universiteit van Amsterdam, 2012
 35. Emanuel Rutten, Het kosmologisch argument. Bron: http://www.gjerrutten.nl/Kosmologischargument_ERutten.pdf
 36. Gert-Jan Segers, Als ik word uitgenodigd, ligt de bewijslast altijd bij mij: hoe weet je dat er een God is? Column in Nederlands Dagblad, 5 december 2017
 37. Jeffrey Schipper, Atheïsme is resultaat van hardnekkige ongehoorzaamheid. Christelijk Informatie Platform (CIP), 19 maart 2010. Bron: <https://cip.nl/15130-atheisme-is-resultaat-van-hardnekkige-ongehoorzaamheid>
 38. Nynke Sikkema-Holwerda, In debat met de nieuwe atheïsten (1), Kerkblad voor het Noorden, 2 november 2013. Bron: <http://kerkbladvoorhetnoorden.nl/index.php/2032-in-debat-met-de-nieuwe-atheïsten-1>
 39. Nynke Sikkema-Holwerda, In debat met de nieuwe atheïsten (2), Kerkblad voor het Noorden, 9 november 2013. Bron: <http://www.kerkbladvoorhetnoorden.nl/index.php/2039-in-debat-met-de-nieuwe-atheïsten-2>
 40. Marjolein Stip, Aardse logica op de universiteit. Nederlands Dagblad, 13 december 2017 Bron: <https://www.nd.nl/nieuws/opinie/klopt-religie-is-taboe-op-de-leidse-universiteit.2876546.lynkx>
 41. Dan Story, De tien geboden van de apologetiek. Promise, juli 2015
 42. Anne Vader, Zo kun je in gesprek gaan met niet-geïnteresseerde ongelovigen. Christelijk Informatie Platform, 9 december 2017. Bron: <https://cip.nl/53489-willem-maarten-dekker-in-gesprek-met-nietgeïnteresseerde-ongelovigen>
 43. Jart Voortman. Open geloven. Een verantwoording van het christelijk geloof. Uitgeverij Kok, Utrecht, 2015
 44. Waar heeft zelfs de wetenschap geen verklaring voor? (4/5). Bron: <https://www.youtube.com/watch?v=JUisbnUZ9kM>
 45. Wetenschap en geloof?, serie van 4 TV-uitzendingen met wetenschappers over religie. Deel 1 <https://www.youtube.com/watch?v=UzUva5MVIn4>; Deel 2 <https://www.youtube.com/watch?v=eWzK9PAofC0>; Deel 3 <https://www.youtube.com/watch?v=b9q2s5z3LlY>; Deel 4 <https://www.youtube.com/watch?v=leNUvJzBB0o>
 46. Klaas van der Zwaag, Jongeren snakken naar antwoorden op atheïsten". Nederlands Dagblad, 21 maart 2014. Bron: <https://www.rd.nl/kerk-religie/jongeren-snakken-naar-antwoorden-op-atheïsten-1.378921>
 46. Willem Bouwman, Het atheïsme gesloopt. Nederlands Dagblad, 15 mei 2009 (naar aanleiding van het boek Het christendom is zo gek nog niet van Dinesh D'Souza)
 47. Paul Cliteur, Atheïsme: enkele stellingen. Ellips, maart 2005, pp. 2 t/m 6
 48. Jan Hoek, De ommekeer van een overtuigd atheïst. Nederlands Dagblad, 20 februari 2009
 49. Maurice Hoogendoorn, Atheïsme 2.0 daagt niet uit. Nederlands Dagblad, 5 juli 2013
 50. Willem Ouweneel, Het (a) theïsmedebat met Paul Cliteur, Ellips, maart 2005, pp. 7 t/m 9
 51. Willem Ouweneel, Bekende atheïstische drogredenen. Ellips, november 2004, pp. 15 en 16
 52. Dick Schinkelshoek, Waarom ik christen ben. Nederlands Dagblad, 6 november 2009

Het onderwijs v

God is de Schepper van alle dingen. God heeft de mens geschapen naar Zijn beeld. De mens (in Christus) is de uitdrukking van het wezen van God. Alles wat God scheidt, heeft een belangrijk doel: namelijk Zichzelf te verheerlijken (Rom. 11:36). Hebben we de geweldige analogieën van het natuurlijke proces van geboorte en de geestelijke verborgenheden van de wedergeboorte in een vorig nummer van Promise behandeld (1), nu willen we ons richten op het 'onderwijs van de nieren'.

Lichaam-geest

God zegt tegen Jeremia (Jer. 1:5): "Voordat Ik je vormde in de moederschoot, had Ik je al uitgekozen, voordat je de moederschoot verliet had Ik je al aan Mij gewijd". David zegt: "Heer, U doorgrondt en kent mij, U was het die mijn nieren vormde, die mij weefde in de buik van mijn moeder" (Ps. 139:1,13). Alles is ontstaan door God, zonder dit is er niets ontstaan van wat bestaat (Joh. 1:3). Met behulp van het Woord van God kunnen we in de sterrenhemel (Ps. 19:2), in de dieren- en plantenwereld de geestelijke waarheden ontdekken die Hij ook in de zichtbare wereld heeft uitgedrukt. Of, zoals Paulus het in de Romeinenbrief (1:20) uitdrukt: "Zijn onzichtbare eigenschappen zijn vanaf de schepping van de wereld **zichtbaar** in Zijn werken, Zijn eeuwige kracht en goddelijkheid zijn voor het verstand waarneembaar". Dit geldt ook voor de wondermooie schepping van het lichaam en alles wat daarin is.

We willen ons nu bezig houden met 'het onderwijs' van de nieren. Wat is de betekenis van de nieren in het lichaam? En kunnen we daarin geestelijke verborgenheden en principes ontdekken? Het is boeiend om de schepping na te speuren onder leiding van Gods Geest om Hem daarin te verheerlijken.

De aard en werking van de nieren (2)

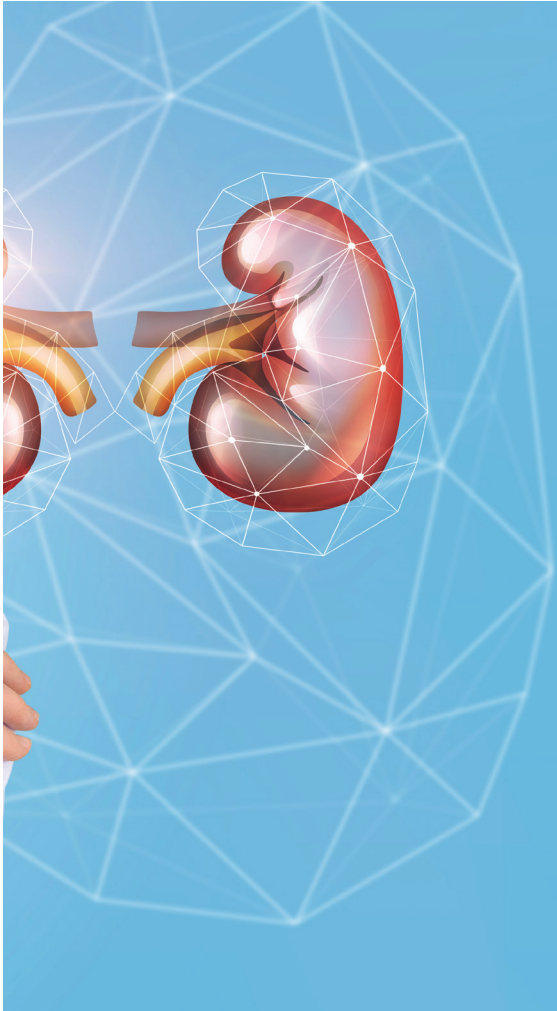
Om de geestelijke verborgenheden over nieren te herkennen, is het nodig iets te vertellen over de bouw en werking van de nieren. De nieren zijn boonvormige organen die liggen boven en tegen de achterwand van de buikholte. Iedere nier is ongeveer 11 cm lang, 6 cm breed en 4 cm dik. Samen met de longen en lever zorgen de nieren voor de homeostase van het bloed. Homeostase is het vermogen van het in evenwicht zijn van alle functies in het lichaam zoals temperatuur,

zuurgraad, bloeddruk en ademhaling. De nieren regelen vooral de zuurgraad en de concentratie van opgeloste stoffen. Ze regelen de water- en zouthuishouding en verder produceren de nieren hormonen die een bloeddruk-verhogend effect hebben. Via de nierslagader vloeit elk etmaal 1500 liter bloed door de nier als bijzondere **filterinstallatie**. Iedere nier bestaat uit ongeveer een miljoen nierlichaampjes of filtertjes. Zo'n nier-lichaampje is opgebouwd uit 2 buisjes: een opstijgend en een dalend buisje. De lengte van het totale buizensysteem in beide nieren tezamen is ongeveer 60 km! Van de 1500 liter bloed wordt circa 1,5 à 2 liter urine per dag afgescheiden. De urine bevat afvalstoffen zoals ureum en zouten. Een deel van het concentratievermogen van de nier berust op een groot aantal half doorlaatbare buisjes, die wisselend glucose, natrium- en kaliumionen en aminozuren absorberen. Dat is ten dele een actief proces (soms selectief) en ten dele een

passief, osmotisch proces. Het actieve deel vindt plaats in het schorsgedeelte van de nier terwijl het passieve gedeelte zich meer in het merggedeelte afspeelt. Verder berust het concentratievermogen van de nieren op het parallel lopen van de verzamelbuisjes, samen met nog andere buisjes met bijbehorende bloedvaten. Mede door de anatomische bouw is de nier geschikt voor het **tegenstroomprincipe**. Doordat de bloedvaten en nierbuisjes systemen zijn waarin verschillende oplossingen van verschillende samenstelling naast elkaar lopen, ontstaan er bewegingen van het zout en water loodrecht op de stroomrichtingen van het bloed en de urine. Zo zal het bloed eerst geconcentreerd worden doordat de stroomsnelheid minder wordt, vervolgens zuigt het eerst water op uit het eerste filtraat, neemt diep in het merg zout op en geeft dit ten dele al opstijgend weer af om daarna tenslotte weer water op te nemen. In de verzamelbuisjes daalt de urine opnieuw af in het niermerg, zuigt

an de nieren

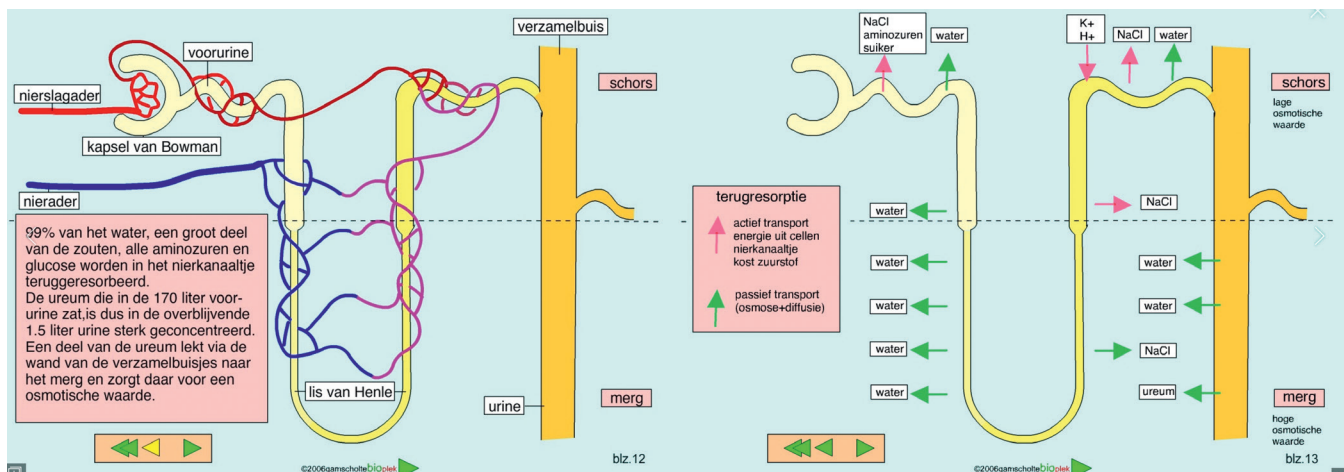

het water aan als de wand dit ten minste toelaat en dit is afhankelijk van de benodigde urineconcentratie. Het gehele proces van de urinevorming is vooral dankzij het tegenstroomprincipe een voornamelijk passief proces. Het vereist geen 'stofwisselingsenergie'. Deze organen zijn in hun

structuur en werking te beschouwen als een ingenieus, wonderlijk, briljant, levensreddend filtersysteem, waarover is nagedacht!

Enkele begrippen rondom het kernwoord 'nieren' in de Bijbel (uit:3)

- De nieren zijn volgens de Bijbel van groot belang, omdat ze ingebed zijn in vet, wat van een grote reinheid en kwaliteit is zodat het vet van de nieren een spreekwoordelijke term is van een alles overtreffende uitmuntendheid (Deut. 32:14) (4). Daarom werden de nieren met het omvattende vet verbrand in elk offer, hetzij het nu dankoffers, zond- of schuldoffers waren (5).
- Nieren (in het Hebreeuws תוילכ - *kelayoth* (altijd meervoud)) zijn volgens de Hebreeuwse psychologie de zetel van de diepste emoties en aandoeningen van de mens die alleen God geheel kan kennen. Men kan het Hebreeuwse woord ook vertalen met het hart (6).
- De plaats van de nieren in het lichaam maakt ze bijzonder ontoegankelijk en bij het slachten van een dier zijn het de laatste organen die bereikt worden. Bijgevolg waren zij een natuurlijk symbool voor het meest verborgen deel van een mens (Ps. 139:13) en in Job 16:13 (mijn nieren doorspleten) zien we het effect van de totale destructie van het individu (vgl. Job 19:27; Klaagl. 3:13).
- De verborgen plaats en het gebruik bij de offers waren de oorzaak van de gedachte van een plaats van de meest innerlijke morele (en emotionele) drijfveren. Vandaar dat 'de nieren onderwijzen' (Ps. 16:7) of 'worden geprikkeld' (Ps. 73:21) en dat van God kan worden gezegd, dat Hij ver is van de nieren (SV) van zondaars (Jer. 12:2). Ons woord 'geweten' is een gepaste weergave. Vandaar: de nieren verheugen zich (Spr. 23:16)...En: verbonden met 'hart': God kent hart en nieren (Ps. 7:10; 26:2; Jer.11:20; 17:10; 20:12).
- Gods ogen gaan tot in het diepste en meest verborgene van de mens. God gaat niet af op het uitwendige en stelt Zich niet tevreden met wat de mens aan de buitenkant vertoont. De mens ziet aan wat voor ogen is, maar de Heere ziet het hart aan (1 Sam. 16:7b). Dat is ontdekkend en vertroostend. Ontdekkend, want Hij kent de meest verborgen schuilhoeken van ons hart: alles wat kwaad en onbehoorlijk is (Ps. 139:13), alles wat mij prikkelt tot hoogmoed en verzet tegen God (Ps. 73:21). Hij beproeft en toetst harten en nieren (Ps. 7:10).
- Niets is zo onbetrouwbaar en arglistig als het hart, onverbeterlijk is het, wie zal het kennen? Ik, de Heer ben het die het hart doorgrondt, die nieren toetst, die ieder naar zijn levenswandel beloont, aan ieder geeft wat hij verdient (Jer. 17:9,10). De Bijbel spreekt in dit verband van het doorgronden door God van ons innerlijk. "Daag uw dienaar niet voor het gerecht voor U is geen sterveling onschuldig" (Ps. 143:2). Wie met het heilig recht van de Heere in aanraking komt en het als aanbiddelelijk leert te eerbiedigen, moet vergaan. "Ik schreeuwde het uit: Wee mij! Ik moet zwijgen want ik ben een mens met onreine lippen en ik leef te midden van een volk dat onreine lippen heeft (Jes.

6:5). Daar komt nog iets bij. Wie God in Zijn heilig recht heeft leren kennen, kan en wil dat niet ontlopen. Hij laat zich kennen en veroordelen door God. Proef mij, Heere en verzoek mij; toets mijn nieren.

- In het Grieks is het woord voor nieren: νεφρός. Het komt alleen voor in het Nieuwe Testament, namelijk in Openb. 2:23 (NBV): “Laat elke gemeente beseffen dat Ik het ben die nieren en harten doorzoek”. De gemeente van Thyatira wordt in Openb. 2:20vv grondig aangepakt, want zij laat de valse profetes Izebel profeteren en Gods dienstknechten verleiden om te hoereren en afgodenoffer te eten. Dat kan de verhoogde Here niet ongestraft laten. Hij zal haar nageslacht met de dood straffen en al de gemeenten moeten het weten, dat de Here het is, Die harten en nieren onderzoekt.

Onderwijs van de nieren (7)

Als we wedergeboren zijn, zal de Heilige Geest ons leven steeds meer vormen naar het leven van Christus (Rom. 8:29). Hij gebruikt daarvoor ons leven (bloed) door het te reinigen en alles een juiste plaats te geven (concentratievermogen van de nier) en hierdoor de juiste geestelijke achtergronden en motivaties van ons denken en handelen vorm te geven. Dit is, net als in de nier, een geweldig filtrerend proces, waarin moeite, gevolgen van zonden maar ook lijden en opgeven van eigen leven (bloed) gebruikt wordt als tegenstroomprincipe om de wedergeborene mens verder te leiden in kennis en wijsheid van God (Fil. 2:10; Hebr. 2:17,18). Door het filtratieproces gaat deze wijsheid, die uit God is en ontdaan is van alle horizontale beletselen (tegenstroom), op een heerlijke wijze aan het werk. Het is deels een passief proces, de Heilige Geest doet het in ons, en dat kun je vergelijken met de passieve osmose in de nier hetgeen het grootste en belangrijkste deel is en dat wordt gecombineerd met ons actief bewerken van de wil die de Heilige Geest in ons werkt. Dit is vergelijkbaar met het actieve proces in de nieren wat selectief is en energie kost, het selectieve deel van de reabsorptie van de nier. Het wordt in Fil. 2:12b-13 als volgt samengevat: “Wees des te meer gehoorzaam (lees: gehoorzaam aan mijn wil) nu ik niet bij u ben. Blijf u inspannen voor uw redding en doe dat in een diep ontzag aan God”. Of nog duidelijker in de NBV: “**Bewerkt** uw behoudenis met vreeze en beven, want God is het, die om Zijn welbehagen zowel het willen als het werken in u werkt”.

Kennis uit het onderwijs der nieren

Zo wordt ons bloed (leven) gefilterd en de Heilige Geest gaat aan het werk en

zoals we in Ef. 1:17-18 kunnen lezen, bidt Paulus de Efeziërs toe (NBV): “Opdat God u geve de Geest van wijsheid en van openbaring om Hem **recht te kennen**: verlichte ogen uws harten, zodat gij weet, welke hoop Zijn roeping wekt, hoe rijk de heerlijkheid is van Zijn erfenis bij de heiligen en hoe overweldigend groot **Zijn kracht** is aan ons die geloven, naar de werking van de sterkte Zijner macht”. Deze ‘rechte kennis’ moet wortelen in liefde. Het is kennis in de zin van gemeenschap samen delen, een kennis die niet gebruikt kan worden om te roemen. Intellectuele kennis alleen maakt iemand niet tot een ootmoediger of liefdevol mens. De kennis die niet praat, is een kennis die voortkomt uit de kennis in het aangezicht van Christus (2 Kor. 4:6). We moeten waakzaam zijn dat we geen kennis verzamelen die buiten ons geweten (en onze nieren) gaat (8). Nee het **onderwijs van de nieren** is kennis die door de gemeenschap met God verkregen wordt. Pas als je God liefhebt, ben je door Hem gekend (1 Kor. 8:1-2). Kennis zoals

sommige Korintiërs hadden, maakte hen opgeblazen, leeg. Echte kennis is in liefde en waarheid: ‘eten van de boom des levens’. Echte kennis krijgen we als we heel ons lichaam en alles wat daarin is, stellen tot een goed welgevallig offer (Rom. 12:1,2) (vergelijk dit met de betekenis van nieren als offer in het oude testament!) (5). Onderwijs van de nieren ontvangen we als we luisteren naar en gehoorzaam zijn aan Zijn Woord, want dan krijgen we een juist geestelijk onderscheid of: juiste onderscheiding van geesten). Het is een leerproces in Gods school. Echte kennis gaat, zoals eerder gezegd, niet buiten het geweten om. Het geweten is immers gereinigd door het bloed (leven) van Christus.

Zo moet onze liefde steeds meer overvloedig worden in **helder inzicht en alle fijngevoeligheid** om te onderscheiden waarop het aankomt (Fil. 1:9,10). Dat gebeurt door het geestelijke filtratieproces wat we kunnen vergelijken met de wer-

king van de nieren. Het bloed mag niet te zuur worden of te weinig zout of suiker

bevatten; de bloeddruk moet goed zijn, de kwaliteit van het bloed moet optimaal zijn en de afvalstoffen moeten afgescheiden worden. Dat is wat Christus in ons leven wil, namelijk dat ons handelen en wandelen vanuit een diepe innerlijke gemeenschap met Hem gebeurt. Geestelijk, overdrachtelijk gezien vertegenwoordigen de nieren de inwendige mens: zijn diepste gevoelens en genegenheden. Daarom beproeft God onze nieren (Ps. 7:4) en zegt David in Ps. 26: “Doe mij recht Here, want ik heb in onschuld gewandeld, op de Here heb ik vertrouwd, zonder te wankelen. Toets mij Here en beproef mij, keur mijn nieren en mijn hart. Onderwijs van de nieren levert heel veel op. Spreuken 23:15,16 (Statenvertaling): “Mijn zoon, indien uw hart wijs is dan zal mijn hart zich verheugen en mijn **nieren zullen van vreugde opspringen**”. Spurgeon schreef (8): ‘De wijze ziet meer met gesloten ogen ’s nachts dan de dwaas met open ogen overdag kan zien’. We besluiten dit onderwijs van de nieren met Ps. 16:7-9a:

“Ik prijs de Here die mij raad heeft gegeven, zelfs bij **nacht onderwijzen mij mijn nieren** (nacht is ook een beeld van de tegenwoordige tijd). Ik stel mij de Here bestendig voor ogen, omdat Hij aan mijn rechterhand staat, wankel ik niet. Daarom verheugt zich mijn hart en juicht mijn ziel, mijn lichaam voelt zich veilig en beschermt”.

Gerard Feller, maart 2018

Noten:

- 1) Promise Magazine, april 2013. <https://stichting-promise.nl/algemeen/wedergeboorte-analogieen.htm>
- 2) dr. L. Bouman, Compendium Fysiologie.
- 3) Wilhelm Gesenius hebräisches und aramäisches Handwörterbuch über das Alte Testament. 16e Aufl. 1915 en Abr. Trommius, Nederlandse concordantie (6e herz. dr.).
- 4) Keil en Delitzsch schrijven bij Deut.32:14 (het vette der tarwe): “Kidney-fat (i.e., the best fat) of wheat,” the finest and most nutritious wheat. Job 16:13; Klaagl. 3:13 (nieren in het menselijk lichaam). Vanwege het ingewandenvet was dit deel van het dier het meest gepast voor vuuroffers en werd daarom in het bijzonder heilig geacht (Lev. 7:22-25; 1 Sam. 2:16).
- 5) dank- (Lev. 3:4, 10, 15; Lev. 9:19), zond- (Ex. 29:13; Lev. 4:9; 8:16; 9:10), of schuldoffers (Lev. 7:4); vgl. ‘de ram der vuloffers’ (wijdingsoffer) (Ex.29:22; Lev. 8:25). Daarom is in Jes. 34:6 het vet van de ‘nieren van rammen’ (= het beste van de rammen) gekozen als een typerende offertermer, parallel aan ‘bloed van lammen en geiten.’
- 6) Job 19:27; Ps. 7:10; 16:7; 26:2; 73:21; Spr. 23:16; Jer. 11:20; 12:3; 17:10; 20:12.
- 7) Gerard Feller, Het onderwijs van de nieren. Promise Magazine 2e jaargang nr. 2.
- 8) E. Ouweneel, Wijzen weten beter. Uitg. Pieters Groede. ISBN 90.6085.135.8

Behoren christen 'milieuactivisten'

Korte inhoud

Sinds het begin van de moderne milieubeweging hebben seculiere milieuactivisten (6) beweerd dat het historische christendom grotendeels verantwoordelijk is voor de huidige milieuproblemen. De vraag echter is niet wat christenen denken of hoe ze zich gedragen, maar wat de Bijbel leert met betrekking tot milieubeheer. Er zijn twee relevante leringen in de Schrift die een fundament leggen voor het ontwikkelen van een theologie van natuur- en milieubeheer.

Hoewel God de mens het gezag gaf om te 'heersen over' de schepping, laat de Bijbel zien dat de natuur en het dierenrijk waardevol zijn voor God, onafhankelijk van de mensheid. Talrijke Bijbelteksten tonen Gods voorziening en zorg voor dieren in het wild en Zijn zorg voor de behandeling van huisdieren. Hij hield het dierenleven in stand in plaats van het opnieuw te scheppen om de aarde na de zondvloed

opnieuw te bevolken. God sloot na de zondvloed verbonden, mede voor de verre toekomst die de natuur en de dierenwereld omvatte. Hij droeg de Israëlieten op om ecologisch verantwoorde methoden toe te passen in de landbouw en bij de afvalverwerking.

Als God liefheeft, vreugde vindt in en zorgt voor de natuur - en mensen geen vrijbrief gaf om het uitsluitend voor menselijke consumptie en gemak te gebruiken - wat betekent Genesis 1:28 dan wanneer het de mensheid opdraagt de aarde te 'onderwerpen' en te 'heersen' over elk levend wezen? Het betekent rentmeesterschap. Een zorgvuldige studie van relevante Bijbelteksten laat zien dat God aan het hele menselijke ras de verantwoordelijkheid gaf om de verzorgers van de schepping te zijn.

Christelijk milieuactivisme kan geweldige evangelisatiemogelijkheden bieden. Dit

geldt vooral voor jonge mensen en studenten, die over het algemeen gevoeliger zijn voor milieuproblemen dan de meeste mensen - en die vaak buitenkerkelijk zijn.

Sinds het begin van de jaren zestig beweren seculiere milieuactivisten dat het historisch christendom (als een wereld- en een levensbeschouwing) grotendeels verantwoordelijk is voor de huidige milieuproblemen (1). Met name beweren ze dat Genesis 1:28 de mensheid een soort vrijbrief geeft om de natuur te exploiteren en te misbruiken met weinig aandacht voor andere levensvormen en natuurlijke objecten. Helaas hebben veel christenen deze perceptie versterkt door hun apathie tegenover milieukwesties en de veronder-

men n' te zijn?

stelling dat 'milieu-activisme' de agenda is van het politieke liberalisme.

Een gesprek als illustratie

Ik heb onlangs met een christenvriend over verschillende milieuproblemen diverse gesprekken gehad die dit illustreren. Zijn reactie is altijd voorspelbaar: minachting. Hij is zo geprogrammeerd door de anti-milieu-activistische visie dat elk vermeend milieuprobleem slechts een verzinsel is van liberale inbeelding. Voor hem zijn alle milieuactivisten uiterst linkse, boom-knuffelende radicalen die zich verzetten tegen elke economische ontwikkeling die de natuur zou kunnen schaden of de natuur kan bedreigen.

Het is waar dat er overijverige milieuvorstanders en wetten zijn die het gezond verstand tarten - sommige zijn zelfs overduidelijk absurd. Een voorbeeld hiervan werd gemeld in een krant in San Diego. Blijkbaar wilde de stad Encinitas, gelegen ten noorden van San Diego, een vergunning krijgen om zand van een bouwproject naar een van de smalle stranden van de stad te vervoeren - geen onredelijk verzoek. Maar het project had goedkeuring nodig van de Amerikaanse Environmental Protection Agency, US Army Corps of Engineers, US Fish and Wildlife Service, California State Lands Commission, California Coastal Commission, twee andere staatsdepartementen en de San Diego Association of Governments,

een totaal van acht afzonderlijke instanties! (2). Het is geen wonder dat praktisch ingestelde mensen soms gefrustreerd raken door deze overheidsbureaucratieën en hun woede uiten tegen milieuactivisten.

Tijdens een van onze laatste gesprekken stelde ik mijn vriend deze vraag: "Maar stel dat God ons opdroeg om voor de natuur te zorgen?" Met andere woorden, wat zeg je als God de mensheid opdroeg om dieren in het wild te beschermen en te beheren, evenals bossen, rivieren, het land en de lucht? Een eenvoudige en duidelijke vraag - maar hij weigerde die te beantwoorden. De reden lag voor de hand. Als mijn vriend toegaf dat God de mensheid opdroeg om voor Zijn schepping zorg te dragen en deze te beheren, zou zijn houding ten opzichte van milieuactivisme opnieuw moeten worden geëvalueerd in het licht van de bijbelse waarheid. Maar dat was iets dat hij niet wilde doen. Als God de mensheid heeft opgedragen om voor de schepping te zorgen - wie kan daar wat tegen inbrengen? De taak zou moeten worden: hoe moeten we het doen?

Er zijn twee relevante leringen in de Schrift die een basis leggen voor het ontwikkelen van een theologie van natuur- en milieubeheer:

1. God waardeert de natuur onafhankelijk van (maar niet boven) mensen

God had het menselijk ras in gedachten toen Hij de aarde schiep (Ps. 115: 16). Mensen hebben een verheven positie in de schepping (Ps.8:6-9.Matt. 6:26; 10:31; 12: 11-12) en zijn van grotere waarde voor God dan dieren (Luc. 12: 7, 24). Bovendien is de natuur er om in menselijke behoeften te voorzien (Gen. 1:29; 9: 3), en de mens heeft het recht om het te gebruiken en het gezag om erover te heersen (Gen. 1:28) (3).

Niettemin, door heel de Bijbel, vanaf Genesis 1 (de hele schepping is 'zeer goed' - vers 31) tot Openbaring ("De tijd is gekomen ... voor het vernietigen van hen

die de aarde vernietigen”- Openb. 11:18), openbaart de Schrift dat natuur en dieren in het wild van waarde zijn voor God, onafhankelijk van (maar niet boven) de mensheid. Het leert niet dat God de aarde alleen heeft geschapen voor menselijke consumptie en gemak. Evenmin geeft de Bijbel mensen toestemming om de natuur te exploiteren of de schepselen te misbruiken die ook op deze planeet leven. Ze behoren niet ons toe, maar ze behoren aan God toe: “De aarde is van de Heer, en alles wat erin is, de wereld en allen die erin leven” (Ps. 24:1).

Het bijbelse feit is dat God liefheeft, voorziet in, en zich grote zorgen maakt voor het welzijn van de natuur. Hij creëerde een wereld die is ontworpen om het dierenleven te onderhouden, los van de mensheid. Voordat de eerste wezens werden geschapen, schiep God vegetatie om ‘planten-voortbrengend zaad naar hun soort te produceren en bomen die vruchten dragen met zaad erin volgens hun soort’ (Gen. 1:12). Aldus waren voedsel en onderdak beschikbaar toen het dierenleven de aarde begon te bewonen (Gen. 1:30). Na hun schepping heeft God de vissen in de zee, de vogels in de lucht en de dieren op het land (“vee, wezens die zich over de grond bewegen en wilde dieren”) opgedragen om zich te vermenigvuldigen en de zeeën te vullen en de aarde te bedekken (Gen. 1:20-25). Hij gaf regen “op het onbewoonde land, op de steppe, waar geen mens is, om woestijn en woestijn te verzadigen en de spruiten van het jonge groen te doen ontluiken?” (Job 38: 26-27) .

Dieren in de Bijbel

Vóór de zondvloed zorgde God ervoor om zowel wilde dieren als huisdieren te redden door ze bij Noach en zijn gezin in de ark te plaatsen (Gen. 6: 19- 7: 3). God heeft de dierenwereld na de zondvloed niet opnieuw geschapen, maar Hij heeft het in stand gehouden. Later, toen het vloedwater was gezakt en de dieren werden vrijgelaten om de aarde opnieuw te bevolken (Gen. 8: 17-18), sloot God een verbond waarin al het dierenleven was inbegrepen: “Ook zei God tegen Noach en zijn zonen: ‘Hierbij sluit Ik een verbond met jullie en met je nakomelingen, en met alle levende wezens die bij jullie zijn: vogels, vee en wilde dieren, met alles wat uit de ark is gekomen, alle dieren op aarde. Deze belofte doe Ik jullie: nooit weer zal alles wat leeft door het water van een vloed worden uitgeroeid, nooit weer

zal er een zondvloed komen om de aarde te vernietigen” (Gen. 9: 8-11).

De profeet Hosea sprak van een ander verbond dat zou plaatsvinden in de verre toekomst, die ook dieren zal omvatten: “Op die dag sluit Ik voor Mijn kinderen een verbond met de dieren van het veld en met alles wat vliegt en kruipt. Ik maak een einde aan het geweld van boog en zwaard in hun land, zodat ze in rust en vrede kunnen leven” (Hosea 2:18).

Door de Bijbel heen hebben dieren meer dan incidentele rollen in de aangelegenheden van mensen. Een deel van de wijsheid van koning Salomo was dat hij schreef “over allerlei soorten planten, van de ceder op de Libanon tot de hysop die uit de muur groeit, en over de lopende dieren, de vogels, de kruipende dieren en

de vissen” (1 Kon. 4:33). Job vertelt zijn aanklagers dat mensen van dieren kunnen leren (12:7). Soms gebruikte God dieren voor specifieke en ongewone doeleinden. Toen God de profeet Elia oproeg om onder te duiken, gebruikte Hij raven om hem voedsel te brengen (1 Kon. 17: 1-5). God gebruikte een grote vis om het leven van Jona te redden (Jona 1: 17) en een kleine vis om het geld voor Jezus en Petrus te betalen om de tempelbelasting te betalen (Matt. 17: 24-27). Wilde dieren vergezelden Jezus zelfs tijdens Zijn verzoeking in de wildernis (Marc. 1:13). En, vreemd genoeg, in de beschrijving van Bileam en zijn ezel, was het de ezel - niet Bileam - die zag hoe de engel werd gezonden om te voorkomen dat Bileam kwaad zou doen (Num. 22).

Gods liefde en zorg voor dieren

God demonstreerde verder Zijn liefde en zorg voor dieren - naast Zijn liefde en zorg voor mensen - in de instructies aan de Israëlieten in het sabbatsjaar: “Zes jaar achtereen mag je je land inzaaien en de oogst binnenhalen. Maar het zevende jaar moet je het land braak laten liggen en het met rust laten, dan kunnen de armen onder jullie ervan eten; wat zij nog overlaten is voor de dieren van het veld” (Ex. 23: 10-11, cursivering toegevoegd, zie Lev. 25: 1-7).

Ergens anders zegt Mozes: “Als je langs de weg een vogelnest tegenkomt, hetzij in een boom of op de grond, en de moeder zit op de jongen of op de eieren, neem de moeder niet mee met de jongen. Je mag de jongen meenemen, maar zorg ervoor dat je de moeder laat gaan” (Deut. 22:6). Hier zien we instructies voor het behoud van broedpopulaties van dieren die worden gefokt voor menselijke consumptie. Als dit bevel door de hele menselijke geschiedenis heen was opgevolgd, zouden er vandaag minder bedreigde diersoorten zijn.

God wil er ook voor zorgen dat mensen hun huisdieren op humane wijze behandelen. Dit wordt uitgedrukt in Spreuken 12:10: “Een rechtvaardige zorgt goed voor zijn vee”. Op dezelfde manier schreef Mozes: “Zes dagen zult gij uw werk doen, maar op de zevende dag zult gij rusten, opdat uw rund en uw ezel uitrusten” (Ex. 23:12). En in Deut. 22:4 schreef Mozes: “Als u ziet dat een ezel of rund van een ander op straat onder zijn last bezwijkt, mag u niet werkeloos toezien. Help hem het dier weer op de been te krijgen”, en in Deut. 25:4: “Gij zult een dorsende os niet muilbanden” (dat wil zeggen, laat het een deel van het graan eten). Zelfs de Tien Geboden bevatten een bepaling om voor huisdieren te zorgen: “Zes dagen lang

kunt u werken en al uw arbeid verrichten, maar de zevende dag is een rustdag, die gewijd is aan de HEER, uw God; dan mag u niet werken. Dat geldt voor u, voor uw zonen en dochters, voor uw slaven en slavinnen, en voor uw vee” (Ex. 20: 9-10, cursivering toegevoegd).

Een fascinerend, maar minder bekend voorbeeld van Gods zorg voor huisdieren wordt gevonden in Jona. Nadat de profeet de bewoners van Ninevé had gewaarschuwd dat ze binnen veertig dagen zouden worden vernietigd tenzij zij zich zouden bekeren, beval de koning van Ninevé dat niet alleen het volk, maar ook de huisdieren moesten vasten en met een boetekleed bedekt zouden worden (Jona 3: 7-8). Later, nadat de bewoners zich hadden bekeerd, sprak God met Jona (die nog steeds boos was omdat de gehate Assyriërs gespaard werden) en onthulde Zijn mededogen met niet alleen het volk, maar ook met de dieren: “Ninevé heeft meer dan honderdtwintigduizend mensen die het onderscheid niet kennen tussen hun rechterhand en hun linkerhand, benevens veel vee. Zou Ik Mij geen zorgen maken over die grote stad?” (4:11). God vereist een humane behandeling voor zowel dieren in het wild als huisdieren.

Nergens geeft de Bijbel Gods liefde en vreugde voor de natuur mooier, gepassioneerder en poëtischer weer dan in Psalm 104. Het vertelt hoe God de natuur zorgvuldig voorbereidde om het planten- en dierenleven te onderhouden. Het spreekt van bosdieren en zeeleven, van wilde ezels en wilde geiten, van vogels, vee, marmotten (hyraxen) en leeuwen. Psalm 104 laat zien dat al deze wezens afhankelijk zijn van God voor voedsel en onderdak - inderdaad, voor het gehele leven:

Waarom spreekt God zo'n oprechte en ernstige zorg uit voor het niet-menselijke leven? Omdat Hij de natuur en de dieren die Hij heeft geschapen, op waarde schat en liefheeft, beleeft Hij grote blijdschap door hen: “Mij behoren de dieren van het woud, de beesten op duizenden bergen, Ik ken alle vogels van het gebergte, wat beweegt in het veld is van Mij” (Ps. 50: 10-11) .

2. God gaf mensen verantwoordelijkheden over de schepping

Als God liefheeft, vreugde vindt in en zorgt voor de natuur, en mensen geen vrijbrief geeft om het uitsluitend voor menselijke consumptie en gemak te gebruiken - wat betekent Genesis 1:28 wanneer het de mensheid opdraagt de aarde te ‘onderwerpen’ en te ‘heersen over elk levend ding’ (KJV)? Het betekent rentmeesterschap. De natuur en het niet-menselijke leven

behoren God toe (Ps. 24:1), maar Hij gaf het hele menselijke ras de verantwoordelijkheid om Zijn verzorgers te zijn over de schepping.

In termen van puur fysieke schepping zijn mensen niet anders dan dieren; we zijn ook afhankelijk van een gezonde fysieke omgeving om te overleven. God zei tegen Job: “Kijk naar het nijlpaard dat

U leidt het water van de bronnen door beken, tussen de bergen beweegt het zich voort.

Het drinkt alles wat leeft in het veld, de wilde ezels lessen er hun dorst. Daarboven wonen de vogels van de hemel, uit het dichte groen klinkt hun gezang (vers 10-12).

De bomen van de HEER zuigen zich vol, de ceders van de Libanon, door hemzelf geplant.

De vogels bouwen daar hun nesten, in hun kronen huizen de ooievaars. De hoge bergen zijn voor de steenbokken, in de kloven schuilen de klipdassen (vers 16-18).

Als u het duister spreidt, valt de nacht, en alles wat leeft in het woud gaat zich roeren. De jonge leeuwen gaan uit op roof, brullend vragen zij God om voedsel (vers 20,21).

Hoe talrijk zijn uw werken, HEER. Alles hebt u met wijsheid gemaakt, vol van uw schepselen is de aarde. Zie hoe wijd de zee zich uitstrekt. Daar wemelt het, zonder tal, van dieren, klein en groot (vers 24,25).

En allen zien ernaar uit dat U brood geeft, op de juiste tijd. Geeft U het, dan doen zij zich te goed, opent zich Uw hand, dan worden zij verzadigd.

Verberg Uw gelaat en zij bezwijken van angst, ontnem hun de adem en het is met hen gedaan, dan keren zij terug tot het stof dat zij waren.

Zend Uw adem en zij worden geschapen, zo geeft U de aarde een nieuw gelaat (vers 27-30).

Ik tegelijk met jou geschapen heb” (Job 40:15). Evenzo schreef Salomo: “Het lot van de mens [zijn fysieke lichaam] is als dat van de dieren; hetzelfde lot wacht op hen beiden: zoals de een sterft, sterft de andere. Allen hebben dezelfde adem; de mens heeft geen voordeel boven het dier ... Allen gaan naar dezelfde plaats; allen komen uit stof en tot stof keren allen terug” (Pred. 3: 19-20).

Dit is echter slechts de helft van het bijbelse verhaal. Zoals we zagen, onthult de Bijbel ook dat mensen een verheven positie hebben in de schepping. Wij zijn de ‘kroon’ van Gods schepping, het hoogtepunt van de scheppingsweek (Ps. 8: 4-6). Om de verhouding tussen mensen en de rest van het geschapen leven te begrijpen, moeten we begrijpen dat het menselijk ras een tweevoudige positie in de natuur heeft. Hoewel Homo sapiens een van ontelbare miljoenen geschapen levensvormen is, zijn we uniek en speciaal voor God (Ps. 139: 13-16). Alleen mensen werden geschapen naar Zijn beeld (Gen. 1: 26-27).

Omdat ze naar het goddelijke beeld geschapen zijn, hebben ze verantwoordelijkheden. Het is belangrijk deze waarheid te begrijpen in termen van het ontwikkelen van een theologie van de natuur. God heeft de mensheid opgedragen om rentmeesters te zijn over de natuur en het niet-menselijke leven; we moeten dezelfde liefdevolle zorg voor de natuur hebben als God. We moeten ervoor zorgen, het beschermen, in stand houden, koesteren en in zekere zin ‘reddend’, behoeden voor bijvoorbeeld uitbuiting en misbruik.

Rentmeesterschap

Voordat we bijbelse rentmeesterschap verkennen, moeten we een controversiële tekst in Genesis onderzoeken. Het lijkt in tegenspraak met mijn bewering dat God het menselijk ras geen vrijbrief heeft gegeven om de natuur te gebruiken zoals ze verkiest, zonder enige aandacht voor het andere geschapen leven. Critici gebruiken deze tekst bijna altijd om hun opvatting te ondersteunen dat de Bijbel een uitbuitende houding ten opzichte van de natuur promoot. Ik heb het over Genesis 1: 27-28: “Aldus schiep God de mens naar Zijn eigen beeld, naar het beeld van God schiep Hij hem; man en vrouw schiep Hij hen. En God zegende hen, en God zei tot hen: Wees vruchtbaar en word talrijk en vervult de aarde, en onderwerpt haar: en heers over de vissen van de zee en over het gevogelte des hemels, en over elk levend wezen dat op de aarde kruipt”.

Wat bedoelt de Bijbel precies als het de mensheid aanspoort om de aarde ‘te on-

derwerpen’ en om ‘heerschappij’ uit te oefenen over de natuur? Staat deze tekst toe of moedigt deze het zelfs aan, dat mensen de natuur misbruiken als het de mensheid ten goede komt? Volstrekt niet.

Teksten die nauw verwant zijn met Genesis 1: 27-28, zijn te vinden in Genesis 2. Dit hoofdstuk geeft aanvullende details over de schepping van de eerste man en vrouw en de fysieke omgeving waarin ze leefden. We zullen de teksten die verband houden met Genesis 1: 27-28, nader bekijken. In Gen. 2: 21-22 lezen we: “toen formeerde de HERE God de mens van stof uit de aardbodem en blies de levensadem in zijn neus; also werd de mens tot een levend wezen. Voorts plantte de HERE God een hof in Eden, in het Oosten, en Hij plaatste daar de mens, die Hij geformeerd had.” (2: 7-8). “En de HERE God nam de mens en plaatste hem in de hof van Eden om die te bewerken en te bewaren” (2:15). “Toen deed de HERE God een diepe slaap op de mens vallen; en terwijl deze sliep, nam Hij een van zijn ribben en sloot haar plaats toe met vlees. En de HERE God bouwde de rib, die Hij uit de mens genomen had, tot een vrouw, en Hij bracht haar tot de mens”.

Opdracht in de hof van Eden

Genesis 2: 7-8 vertelt dat God een tuin in Eden schiep en Adam, de eerste man, erin plaatste. Genesis 2:15 voegt eraan toe dat Adam de opdracht kreeg om “voor de tuin te zorgen”. Pas later schiep God Eva, de eerste vrouw (21-22). In het licht van deze chronologie is het belangrijk om te begrijpen dat Gods instructies om de aarde te onderwerpen en ‘heerschappij’ te hebben over de natuur werden gegeven nadat Eva was geschapen en terwijl het paar in de Hof van Eden woonde. Hoe weten we dit? De heerschappij-instructies werden gegeven aan zowel Adam als Eva (Gen. 1: 27-28). Dus omdat Eva werd geschapen nadat Adam in de tuin was

geplaatst - en vóór hun verbanning uit Eden (hoofdstuk 3) - moesten de instructies voor onderwerping en heerschappij zijn gegeven terwijl het paar in de tuin verbleef.

Waarom is dit belangrijk? Omdat de hardvochtige woorden ‘onderwerpen’ en ‘heerschappij’ in Genesis 1:28 betrekking hebben op de tuinomgeving waar de instructies werden gegeven. De natuurlijke omgeving waarin Adam en Eva leefden vóór de val was een paradijs. Het was vrij van doornen, distels en gevaarlijke dieren. Het is absurd om te denken dat het bevel om de aarde te onderwerpen en om de heerschappij over de natuur te hebben, iets te maken zou hebben met het strijden tegen en het vernietigen van de natuur. Er was niets te veroveren in de Hof van Eden! Het vervullen van de voedings- en andere lichamelijke behoeften van Adam en Eva in de Hof van Eden zou geen inspanning en ontbering noodzakelijk hebben gemaakt. Het paar kon moeiteloos voedsel kiezen uit het overvloedige plantenleven dat hen omringde (Gen. 2: 9,16). Ze hoefden de tuin niet eens te bevloeden (vers 10). Wat ‘onderwerpen’ en ‘heerschappij’ in Genesis 1:28 ook mogen betekenen, ze bevatten geen despotische betekenis of een vermeende vrijheid om de natuur te exploiteren.

Het begrip in de zin van absoluut gezag is slechts het voorrecht van God - of het nu gaat om de natuur of iets anders. De woorden ‘onderwerpen’ en ‘heerschappij’ impliceren dat mensen een rentmeesterschap of een verzorgende rol over de natuur hebben. Mensen zijn beheerders; zij zijn niet de eigenaren van de aarde en nog minder exploitanten

Voorbeelden van rentmeesterschap

De Bijbel illustreert het concept van bijbels rentmeesterschap op verschillende plaatsen. Misschien is de beste illustratie te vinden in de gelijkenis van de talenten

(Matt. 25: 14-30). Deze gelijkenis spreekt over een man die een lange reis maakte en zijn bezittingen toevertrouwde aan zijn slaven. Hij gaf 'talenten' (grote sommen geld) aan drie van zijn slaven (vs 14-15). Toen de meester terugkeerde, ondervroeg hij de slaven om te zien hoe goed ze zijn geld hadden geïnvesteerd. Twee van de slaven verdubbelden het bedrag dat aan hen was toevertrouwd en werden beloond voor hun trouw. Maar de derde slaaf slaagde er niet in zijn talent verstandig te gebruiken en werd zwaar gestraft.

Op dezelfde manier behoort de natuur toe aan God - maar Hij heeft het menselijke ras als Zijn rentmeesters aangewezen. Onze verantwoordelijkheid is om te zorgen voor het eigendom van de eigenaar (God) (vergelijk Lev. 25: 23). En evenals de slaven in de gelijkenis van de talenten, zullen mensen verantwoordelijk worden gehouden voor hoe goed zij deze taak uitvoeren die de Meester hen toevertrouwde.

Dit model van rentmeesterschap komt tot leven in Genesis 2:15: "En de HERE God nam de mens en plaatste hem in de hof van Eden om die te bewerken en te bewaren". Het Hebreeuwse woord in deze tekst voor 'werk' is abad, wat meestal vertaald wordt met 'dienen', hoewel het ook vertaald kan worden met 'cultiveren'. Evenzo, het Hebreeuwse woord voor 'zorgen voor' is shamar, een woord dat betekent: waken over iets, bewaken en het onderhouden. De Hebreeuwse betekenis van deze twee woorden gaf het eerste paar duidelijk de opdracht om erover te waken en de tuin te verzorgen. Geen van beide woorden maakt plundering, uitbuiting of misbruik mogelijk.

Adams rol als 'opzichter' van de schepping werd verder geïllustreerd toen God hem opdroeg de dieren in Genesis 2:19 een naam te geven. Door deze autoriteit aan Adam te delegeren, toonde God niet alleen Zijn persoonlijke interesse in en zorg voor de dieren die Hij had geschapen, maar ook Zijn verlangen dat Adam verantwoordelijkheid voor hen zou nemen. (Naar analogie, wanneer mensen hun huisdieren een naam geven, tonen ze hun affectie en nemen ze de verantwoordelijkheid op zich om voor hen te zorgen.)

Later kreeg Noach een soortgelijk rentmeesterschap. God gebod Noach om in de ark een 'genetische voorraad' te behouden van twee van elk soort levend wezen (Gen. 6:19). Dit gebod was zonder voorbehoud, dus het moet ook zogenaamd 'ongedierte' en roofdieren omvat hebben. Dus de verantwoordelijkheden van Noach betroffen alle wezens, dus niet alleen diegenen die dienstbaar en tot voordeel van mensen zijn.

Het rentmeesterschap van God werd voortgezet bij het ontstaan van de Joodse natie. Duizenden jaren vóór de moderne milieuwetten eiste God dat de Hebreeën de vervuiling moesten beperken door op de juiste manier afval op te ruimen (Deut. 23: 12-13) en te voorkomen dat ze hun akkers elk zevende jaar moesten bezaaien teneinde de grond rust te geven (Lev. 25: 2-5). (Dit was ook om arme mensen en wilde dieren de gelegenheid te geven om te eten wat er nog over was - zie Ex. 23:11.) Ook leerde God de Hebreeën om de vrucht van pas geplante bomen gedurende vijf jaar niet te eten totdat de bomen volgroeid waren geworden (Lev. 19: 23-25). Tijdens de verovering van Kanaän droeg God de Israëlieten op om alleen niet-fruitbomen te gebruiken om hun belegeringswallen te bouwen: "want zijn de bomen in het veld mensen, dat zij door u bij het beleg betrokken zouden worden?" (Deut. 20:19).

Gods bevel voor Adam om de tuin van Eden te verzorgen; voor Noach om de dieren te behouden en te verzorgen die God zou gebruiken om de aarde opnieuw te bevolken; en voor de Israëlieten om zorgzame rentmeesters te zijn van het land dat God hen heeft gegeven, kan worden geëxtrapoleerd naar het hele menselijke ras en de natuurlijke wereld van vandaag. Nergens leert de Bijbel dat Gods bevel om voor de natuur te zorgen beperkt was tot alleen Adam in de hof, of Noach en de Israëlieten. Het hele menselijke ras ontvangt het rentmeestermandaat.

Het leerstuk van het rentmeesterschap - toegepast op de natuur en in harmonie gebracht met de correcte bijbelse betekenis van 'onderdanigheid' en 'heerschappij'

- erkent dat de natuur Gods eigendom is en dat Hij de verzorging overdroeg aan de mensheid. Een rentmeester is niet de eigenaar van wat hij of zij beschermt. Met deze verantwoordelijkheid komt verantwoording. Zoals de gelijkenis van de talenten illustreert, zullen we beloond worden als we ons rentmeesterschap goed vervullen en straf kunnen verwachten als we dat niet doen. Kerkhistoricus en theoloog Geoffrey Bromiley stelt het zo: "God zal lovende woorden hebben voor degenen die werken voor de integriteit van de schepping, en woorden van berisping voor degenen die misbruik maken van Zijn handwerk voor egoïstische of slechte doeleinden" (4).

Verantwoordelijkheid

Helaas heeft de mensheid verzuimd zijn verantwoordelijkheid voor het rentmeesterschap over de natuur serieus te nemen - en we zien de gevolgen hiervan overal ter wereld: het uitsterven van duizenden planten- en diersoorten; enorme delen van de aarde verknoeid en vervuild; lucht- en waterverontreiniging; verlies van schilderachtige rivieren, bossen, wetlands en andere onvervangbare natuurlijke verblijfsplaatsen. De Bijbel leert dat God de mensheid verantwoordelijk zal stellen voor deze rampzalige onverantwoordelijkheid. Openbaring geeft een strenge waarschuwing voor het lot van de opstandige mensheid, waaronder het straffen van mensen die 'de aarde vernietigen': "De volken raasden in woede, maar nu laat U

uw woede razen. De tijd is gekomen om een oordeel te vellen over de doden; en om Uw dienaren, de profeten, te belonen, evenals de heiligen en degenen die, jong en oud, ontzag hebben voor Uw naam; en ook om hen die de aarde vernietigen nu zelf te vernietigen" (Openbaring 11:18, cursivering toegevoegd).

In zijn commentaar bij deze tekst verklaarde de Bijbeluitlegger Warren Wiersbe: *De zondige mens heeft Gods prachtige schepping vervuild en vernietigd; en hij gaat ervoor betalen ... De schepping is voor de eer en het genoegen van God, en de mens heeft niet het recht zich toe te eigenen wat rechtmatig van God is ... "[Zij die] de aarde vernietigen" verwijst naar de rebellerende aardbewoners die zich niet aan God onderwerpen. Hoe ironisch is het dat deze mensen leven voor de aarde en haar genoegens, maar tegelijkertijd de aarde - die ze aanbidden - vernietigen! Wanneer de mens vergeet dat God de Schepper is en hij zelf ook een schepsel is, begint hij zijn door God gegeven bronnen te exploiteren, en dit brengt vernietiging. De mens is een rentmeester van de schepping, niet de eigenaar* (5). De geldzucht is ook hier weer de oorzaak van de vloek die de mens over zich heen haalt.

Conclusie

De opvatting dat alle milieuactivisten liberale radicalen zijn, belemmert niet alleen echte vooruitgang bij het formuleren van strategieën om potentieel ernstige

milieuproblemen te bestrijden, maar het geeft het christendom in ecologisch opzicht een slechte naam wat een belemmering is voor wat enorme evangelisatiemogelijkheden zouden kunnen zijn. Christelijk milieuactivisme kan een grote aantrekkingskracht hebben op seculiere ongelovigen en New Age-aanhangers die denken dat christenen apathisch zijn voor milieukwesties en die denken dat niet-christelijke religies beter geschikt zijn om richtlijnen voor milieuetiek en rentmeesterschap op te stellen. Dit geldt met name voor jongeren en universiteitsstudenten, die over het algemeen gevoeliger zijn voor milieuproblemen dan de meeste mensen en die tegelijkertijd vaak niet-kerkelijk zijn.

Als we van God houden, moeten we alles in het werk stellen om eerbied te hebben voor en te beschermen wat Hij belangrijk en waardevol vindt. Breng eerbetoen aan God door een goede rentmeester over Zijn schepping te zijn. Dit kan een speciale verrukking voor christenen betekenen omdat we persoonlijk de Auteur van alle mooie dingen kennen.

*Auteur: David Story
Vertaling: Piet Guijt*

David Story is een christelijke apologet en auteur van vijf boeken. Dit artikel is afgeleid uit zijn huidige project *Is God een milieuactivist?* Zie www.danstory.net. Dit artikel verscheen voor het eerst in het CHRISTIAN RESEARCH JOURNAL, deel

33, nummer 04 (2010). Bron: <http://www.equip.org/christian-research-journal/>

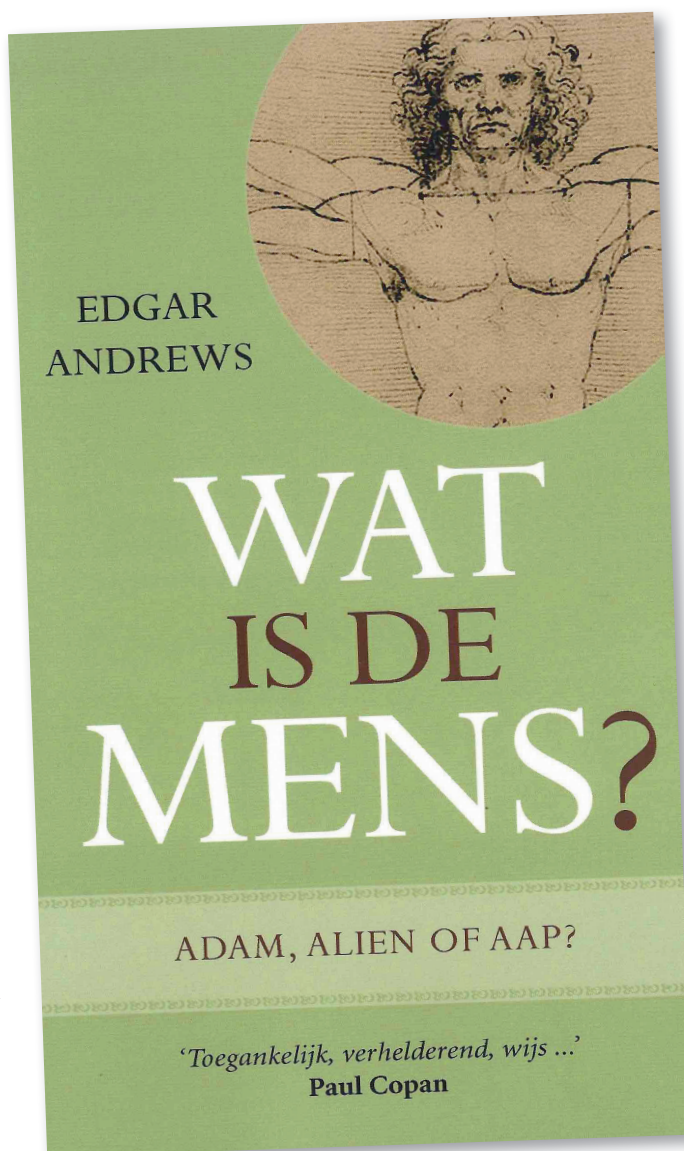
Noten

1. Een van de eerste en meest bekende en meest geciteerde voorstanders van deze theorie was de overleden historicus, Lynn White Jr. In een toespraak tot de Amerikaanse Vereniging voor de Bevordering van Wetenschap in 1966 presenteerde White zijn proefschrift dat de historische bron van de huidige 'ecologische crisis' de joods-christelijke tradities van de westerse cultuur was, met name de doctrine van de schepping. Zijn invloedrijke lezing werd later gepubliceerd: Lynn White, Jr., "The Historical Roots of Our Ecological Crisis", *Science*, 10 maart 1967. Dit artikel is sindsdien herdrukt en talloze malen overgenomen in wetenschappelijke tijdschriften en populaire publicaties.
2. "Sand Gift Will Help Replenish Beaches", San Diego Union-Tribune, 9 januari 2009, B-1.3.
3. Alle Bijbelcitaten zijn afkomstig uit de New International Version, behalve waar anders vermeld.
4. Geoffrey W. Bromiley, Eschatology: *The Meaning of the End*. In: *God and Culture: Essays in Honor of Carl F.H. Henry*, ed.. D. A. Carson en John D. Woodbridge (Grand Rapids: Eerdmans, 1993), 82.
5. Warren W. Wiersbe, *The Bible Exposition Commentary: An Exposition of the New Testament Comprising the Entire "BE" Series*, vol. 2 (Colorado Springs: Victor Books, 1989), 584, 601.
6. Milieuactivist: een persoon die zich bezighoudt met of pleit voor de bescherming van het milieu (The New Oxford American Dictionary).

Wat is de mens?

Over de auteur: **Edgar Andrews** is emeritus hoogleraar materiaalkunde aan de universiteit van Londen en een internationaal expert op het gebied van polymeren. Hij is opgeleid als natuurkundige (BSc theoretische natuurkunde, PhD experimentele vastestoffysica, DSc natuurkunde). In 1967 richtte hij de afdeling materiaalkunde op aan het Queen Mary College van de universiteit van Londen (een afdeling van de faculteit technische wetenschappen, waarvan hij later decaan werd). Hij heeft meer dan honderd wetenschappelijke studies en boeken gepubliceerd. Zijn boek *From Nothing to Nature* is in tien talen vertaald. Dr. Andrews was meer dan dertig jaar internationaal adviseur van de Dow Chemical Company (VS) en twintig jaar adviseur van de 3M Company (VS). Hij trad ook veelvuldig op als getuigdeskundige bij rechtszaken in het Britse Hoogerechtshof en in gerechtshoven in de VS en Canada. In 1986 nam hij samen met **Arthur E. Wilder-Smith** deel aan het Huxley Memorial Debate aan de Oxford Union, waar zij debatteerden met evolutiebiologen **Richard Dawkins** en **John M. Smith**.

Over het boek: Dr. Andrews bespreekt op een gemakkelijk leesbare en humoristische wijze de eeuwenoude vragen over de aard en oorsprong van de mens. Het boek wordt gekenmerkt door een groot scala aan onderwerpen, diepgravende analyses, duidelijkheid en verfrissende originaliteit. Dr. Andrews is een begenadigd

schrijver, getuige zijn eerdere boek *Wie heeft God gemaakt?* Op zoek naar een allesverklarende theorie, dat in verschillende talen vertaald is en waarvan er zo'n **40.000 exemplaren** verkocht zijn. In dit nieuwe boek zal zijn wetenschappelijk inzicht, onderwijservaring en bijbels wereldbeeld ons ook heel persoonlijk aanspreken, omdat het onze persoonlijke en collectieve plaats in het universum bespreekt.

Prof. dr. Mart-Jan Paul, auteur van *Oorspronkelijk*. Overwegingen bij schepping en evolutie, over het boek: "De auteur beschrijft op een heldere wijze het belang van een goede visie op de mens. Hij is in discussie met wetenschappers met andere opvattingen en weet zijn eigen christelijke standpunt goed te onderbouwen. Met veel voorbeelden brengt hij de stof dicht bij de lezer."

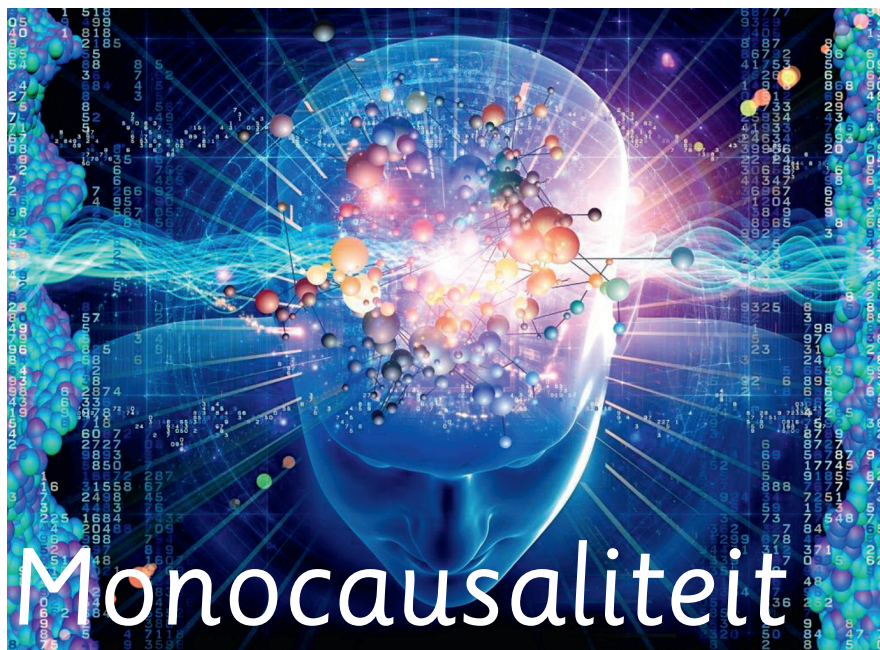
Wat is de mens? Adam, alien of aap?
Door prof. Dr Edgar H. Andrews
Isbn 978 94 91706 622
384 pagina's Uitgeverij Maat-kamp 2018

Erratum bij artikel Het transgender-dilemma

(jan.2018 onderaan pag. 2, derde kolom)

De zin ' De Duitse sociologe Gabriele Kuby meent dat' moet worden vervangen door:

De Duitse christen-sociologe Gabriele Kuby waarschuwt in haar boek (82) voor het oprukken van de gelijkheidsideologie en genderideologie waarbij verondersteld wordt dat....'

Monocausaal denken betekent dat men maar één oorzaak van iets kent. Vroeger had men de gedachte dat één lichamelijke aandoening altijd de oorzaak was van innerlijke of psychische klachten. In de moderne gezondheidszorg probeert men door het biopsychosociaal model de gevaren van het monocausalisme te overstijgen door drie mogelijke factoren voor het ontstaan van een ziekte te diagnosticeren: namelijk biologisch, psychologisch en sociaal. Ook christenen maken zich vaak schuldig aan een eenzijdig geestelijk monocausalisme. Als iemand ziek is, is dat altijd het gevolg van een slechte relatie met God. Vaak hoor je het argument : omdat je dat gedaan of verzuimd hebt, gebeurd er nu dit of dat in je leven. Op het eerste gezicht klinkt zoiets wel logisch maar er wordt hierdoor enorm veel onrecht en liefdeloosheid door christenen veroorzaakt. In de regel liggen zaken veel gecompliceerder. Vaak openbaart God de uiteindelijke reden niet van ziekte niet. In Lukas 13:4 ontmaskert Jezus een dergelijk monocausalisme: het ging om het feit dat achttien mensen gedood werden doordat er een toren omviel, “Denkt u dat zij meer schuld hebben gehad dan alle andere mensen die in Jeruzalem wonen? Ik zeg u: Nee” In Johannes 9: 2-4 vroegen Jezus discipelen wie de schuld was van de blindgeborene, zichzelf of zijn ouders. Ze gingen van het monocausaal denken uit dat blindheid door persoonlijke zonde veroorzaakt wordt. Jezus antwoordde: “Hij heeft niet gezondigd en zijn ouders ook niet, maar dit is gebeurd opdat de werken van God in hem geopenbaard zouden worden.” Veel christenen worden door een dergelijk monocausale bewijsvoering van anderen voor hun falen diep gekwetst, hetgeen ze soms zelfs nooit te boven komen. In mijn praktijk als psychosomatisch therapeut ben ik altijd uitgegaan van het pneumopsychosomatisch model, waarbij er sprake was in de diagnostiek van een biologische prioriteit, een psychologische superioriteit en een geestelijke suprematie. (Zie 'heel de mens') Een christentherapeut moet zich bewust laten leiden in alle complexe mogelijke factoren van bijbelse gezondheid waar de Heilige Geest kan leiden vaak door de kennis die een hulpverlener heeft. Soms kan het een voortschrijdend inzichtelijk proces zijn maar het gebeurt ook vaak dat we het verkeerd hebben of niet weten. Een bescheiden, afhankelijke ,toetsbare en dienstbare opstelling siert een hulpverlener.

Gerard Feller

Promise nummer 1-2018

32

Colofon

Het blad “Promise” is een uitgave van stichting Promise en verschijnt 4 maal per jaar.

Het doel van de stichting is de verkondiging van het evangelie van Jezus Christus.

De stichting tracht dit doel te bereiken door:

- a. Het toetsen van allerlei maatschappelijke en geestelijke stromingen en denkwijzen, vooral op medisch en sociaal gebied aan het Woord van God, de Bijbel.
- b. Het publiceren via het blad Promise” van geschriften en of bijbelstudies met bovengenoemd doel, dit tevens via audiovisuele middelen aan een zo breed mogelijk publiek.

De stichting is interkerkelijk en heeft als grondslag, zich daarbij alleen te laten leiden door de Bijbel, waarvan ze gelooft dat dit het geïnspireerde Woord van God is en alleen onfeilbaar gezag heeft.

We geloven dat God deze wereld zo lief heeft, dat Hij zijn Zoon gegeven heeft om onze straf op de zonde te dragen, opdat wij, indien we in Hem geloven eeuwig met Hem mogen leven en ook nu dagelijks Zijn aanwezigheid mogen ervaren. Door middel van diverse activiteiten van de stichting willen we deze boodschap uitdragen

Redactie

Gerard Feller, Oudewater
 drs. W.J. Pijnacker Hordijk, Delft
 drs. Piet Guijt, Zoetermeer

Comité van aanbeveling

Ds. Orlando Bottenbley
 Drs Bert Dorenbos
 Drs MartienJan de Haan
 Prof. dr. Ir. Henk Jochemsen
 Dhr. Hans L.J. Keijzer
 Prof.dr. Martjan Paul
 Drs Chr. Steyn
 Dhr. Teun Stortenbeker
 Dhr Feike ter Velde
 Ds dr. Paul J. Visser
 Drs Jef de Vriese (België)
 Drs Téó v.d. Weele
 Dr. Jim Wilder (U.S.A.)

De verantwoordelijkheid voor de inhoud van de artikelen is voor de auteur en/of de redactie

Vormgeving DUO-ontwerp, Utrecht

Druk Boom + Verweij grafiservices, Mijdrecht

ISSN: 1383-0295

verschijnt 4 x per jaar

Abonnement 2016: € 25,- per jaargang (inclusief abonnement online)

Abonnement online 2016: € 12,- per jaargang

St.Promise

Lange Burchwal 80, 3421 SM Oudewater

Tel. 0348 - 563359

e-mail: info@stichting-promise.nl

internetpagina: www.stichting-promise.nl

IBAN ING: NL10INGB0004906197

BIC ING: INGBNL2A

IBAN Rabobank: NL58RABO03916.83.071

BIC Rabobank: RABONL2U

Buiten Nederland is alleen een abonnement online mogelijk

St.Promise

Lange Burchwal 80, 3421 SM Oudewater
 Nederland

Losse nummer € 4,-

